

МОРСКИ СГОВОРЪ

ГОДИНА XI.
КНИЖКА 4.
В А Р Н А.
АПРИЛЪ 1934 г.

УРЕЖДА КНИЖОВНО-ПРОСВѢТНИЯТЪ ОТДѢЛЪ НА БЪЛГАРСКИЯ НАРОДЕНЪ МОРСКИ СГОВОРЪ

Главенъ редакторъ: ПРОФ. Я. АРНАУДОВЪ

Редактори: Д-РЪ П. Д. СКОРЧЕВЪ, Г. КУПОВЪ И ИНЖ.-ХИМ. Н. ПЕНЕВЪ.

СТРОЕЖЪ НА КОРАБИ И ВСИЧКИ ВИДОВЕ ЛОДКИ КАТО:

Моторни, рибарски, спортни, луксозни, платноходни и др.

Строежъ, монтажъ и поправка на всѣкакви видове машини и инсталации.

СПЕЦИАЛЕНЪ ОТДѢЛЪ ЗА ЖЕЛѢЗНИ КОНСТРУКЦИИ, РЕЗЕРВУАРИ

И ЕЛЕКТРОЖЕННИ ЗАВАРКИ.

Гарантирана веща и прецизна работа при най-конкурентни цени.

3—10

Първа Българска Концесионирана Фабрика
за Ютени Издѣлия

„КИРИЛЪ“

Акционерно Дружество — Варна.

ПРОИЗВЕЖДА:

Всички видове зебла и торби, тютюневъ амбалажъ и чулове.

Ютени карпети (пжтеки) и килимчета.

Вълнени килими и килимчета типъ персийски.

Ленени и памучни платове и канаваци.

ТЕЛЕФОНИ:

Фабриката 331.

Магазина 282.

3—4

КЪМЪ МОРЕТО И ДУНАВА ЗА НАПРЪДЪКЪ !

ОРГАЧЪ НА БЪЛГАРСКИЯ НАРОДЕНЪ МОРСКИ СГОВОРЪ

ГОДИШЕНЪ АБОНАМЕНТЪ :

За България 150 лв., за чужбина — 200 лева.

ГОДИНА XI. БРОЙ 4.

УРЕЖДА КНИЖОВНО-ПРОСВѢТНИЯТЪ ОТДѢЛЪ

Отдѣленъ брой 20 лв.

ВАРНА, април 1934 год.

Гл. ред. проф. Я. АРНАУДОВЪ

Хр. Вакарелски.

КУЛТУРНО—ЕТНОГРАФСКОТО ЗНАЧЕНИЕ НА НАШАТА ПРИМОРСКА ОБЛАСТЪ.

Както може да се каже за всички почти български и населени съ българи краища, така особено за най-източнитъ отъ тѣхъ трѣбва да се подчертае, че още чакатъ своето внимателно и подробно етнографско изследване. Нашитъ етнографски изследвания изобщо до днесъ се движатъ все още въ рамкитъ на общи информации. А културата на народа ни се развива, старитъ ѝ традиционни форми изчезватъ необикновенно бързо; населението на отдѣлнитъ покрайнини е въ непрекъснато разселване и размѣстване и всѣка научна работа въ това отношение за въ бждаще става все по-трудна и все по-малко резултатна.

Обръщамъ внимание върху най-източнитъ наши прадѣди, върху нашето поморие, ако мога така да кажа, тъй като само въ Варненско презъ последнитъ 100-150 години сж станали, може би, най-сложни етнографски кръстосвания, най-много кръстосвания на български областни култури, при това съ сжщотъ многообразни култури отъ съвсемъ различни расови произхождения. Въ тия покрайнини имаше запазено, макаръ и все доста слабо разпознаваемо *старо българско население* на равнинитъ между Дунава и Балкана. Тука се намира българско *старо население* отъ източнитъ разклонения на Балкана. На трето мѣсто имаше вече вѣковно поселение на *българско население отъ дебритъ на Странджа* — както изъ севернитъ ѝ, отъ най-източнитъ нейни разклонения, та че и отъ Мала Азия. Заедно съ тѣхъ има придошли и западни Тракийци — *източно* — и *южнородопчени*. Нѣщо повече — тука имаше дори и твърде стари *преселници* изъ най-западнитъ български краища на Македония. Всичко това еднакво важи и за цѣлата площ на равна Добруджа, на която други се радватъ. Етнографската стойностъ на тази областъ пораста необикновенно много като се иматъ предвидъ и чуждитъ етнически елементи въ нея. Тука се

криятъ още не напълно отгатнати исторически *турски групировки*, едни затворени въ предпланинията на Балкана, далечъ на западъ до къмъ Търновско, други — прѣснати по селищата на северъ и изтокъ отъ Шуменъ, трети — сѣ тъй интересни и загадни още въ много отношения — *Гагаузи* въ Варна и варненски села. Най-новитъ сравнително колонизации на *старо-планинскитъ българи* отъ по-западни области, дори колонисти изъ западни *сръдногорски* селища внасятъ нови елементи въ пѣстротата на етнографския ликъ на северната частъ отъ това приморие.

Това е за северната половина на, и то само на, българската частъ отъ българското приморие. Вземена предвидъ Добруджа, па и Бесарабия, се тъй значително, ако не и предимно български етнически, значението се отправя въ още по-голѣми размѣри. *Южната частъ* — на югъ отъ Балкана и по цѣлото Постранджие е не съ по малко културно—етнографско значение. И тука имаме културни елементи, които ни сочатъ извънредно интересни недатувани отъ историята български продвижвания отъ северъ на югъ, отъ западъ на изтокъ и отъ най-далечния български юго-западъ до надъ черноморския брѣгъ въ Странджа.

Всичко това, поради бързото културно развитие подлежи на най-незабавно проучване, събиране на фолклорни и други културно исторически материали, които да служатъ за дългогодишни понататъкъ изследвания.

Разглеждайки този въпросъ, ни идва на умъ и все повече се утвърждава мисълта у насъ, че нашето поморие трѣбва да бжде дадено самостоятелно въ обширенъ, подробенъ етнографски музай и то въ типъ а la „Сканзень.“ И много естествено, този музей трѣбва да бжде въ своята покрайнина. Затова имаме и щастливото стечение на обстоятелствата съ сравнително твърде до-

Стари носии отъ Варненско

бре известната вече и въ чужбина наша Варна. За многобройнитѣ посетители на този нашъ морски курортъ единъ подобенъ музей ще бжде въ висша степенъ интересенъ, както и за ония, които ще искатъ да задоволятъ най-обикновенната си любознателностъ, така и за специалисти учени култур-историци и етнографи. Нека сезнае и това, че тия източни наши краища и безъ това сж предметъ на посещения на чужди учени особено презъ лѣтнитѣ месеци. Съ всичко това би извън-

редно спечелила, както нашата наука и нашата музеология, та и самиятъ градъ Варна, който дори само отъ това гледище ще стане пристанищенъ центъръ. По такъвъ начинъ ще се олицетвори въ съответната си частъ рано-късно необходимото музейно строителство за България въ даденитѣ ѝ граници, именно три голѣми пълни музея: *София* —общобългарски и специално за западна България, *Пловдивъ* —южнобългарски и *Варна* —източнобългарски — приморски.

А. И. Мановъ — Варна.

ПОТЕКЛОТО НА ГАГАУЗИТѢ.

По западния брѣгъ на Черно-Море отъ н. Емине до устието на р. Дунавъ, въ Бесарабия *) и спорадически въ северо-източната частъ на България къмъ Добруджа, а главно въ и около градоветъ Варна, Балчикъ, Каварна, и прѣснати въ и около Провадия, Шуменъ, Разградъ населяватъ останки на народъ подъ названиее *гагаузи*, на който майчиниятъ езикъ е турски, но който, въ религиозно отношение се подчинява на източната православна християнска религия. Макаръ че въ разни времена руситѣ, гърцитѣ, както и българитѣ и румѣнитѣ, сж се постарали да ги асимилиратъ, обаче гагаузитѣ останаха до днесъ вѣрни на племето си, говорейки турски и подѣржайки нравитѣ и обичаитѣ на праѣдитѣ си.

Историята не познава народъ, който подъ названиее гагаузи да е дошелъ на Балканския полуостровъ и да се е установилъ нѣкъде тукъ. Отъ

направенитѣ, обаче, изучавания на археолози, историци и др. за неговитѣ обичаи, нрави и езикъ, както и отъ открититѣ надписи на скалитѣ по р. Орханъ, които сж изгълкувани отъ турколога Вилхелмъ Томсонъ, се е установило, че се касае за особено турско племе, наречено *Тюрк-огузъ*, къмъ което, по всѣка вѣроятностъ, се отнасятъ и нашитѣ гагаузи. Възстановителътъ на турската мощъ, който се установилъ въ китайския Туркестанъ, се счита *Огузъ-ханъ*. Следъ неговата смъртъ 24-тѣ негови внуци, деца на 6-тѣхъ му синове, станали родоначалници на 24 турски племена. Следъ дълго обаче съжителство, тѣ се раздѣлили на много самостоятелни и независими маси, между които били и печенези, узо-турки и кумани; всички говорѣли почти единъ и сжщи езикъ.

Споредъ рускиятъ туркологъ Голубовски *), тия турски народи се движили къмъ Европа по две направления: еднитѣ презъ Централна Азия

*) Гледай и В. А. Мошковъ, „Гагаузы Бендерскаго уѣзда“. Етногр. Обзор. кн. XLIV, 1900, № 1 Германска Исламска енциклопедия, Лайпцигъ, стр. 134.

*) „Печенѣги, торки и половци по нашествия Тартаръ“ Киевъ 1884.

къмъ рускитѣ степи, а другитѣ на югъ презъ Персия, Азия, все подъ общото име *огузи*. Вторитѣ отъ тѣхъ се нарекли Селджуски-турци, както и османи, отъ името на началника на династията. Първитѣ обаче, съ общото име турци, които се отправили презъ Централна Азия на югъ къмъ рус-

Мажки типове отъ гагаузкото село Кестричъ (Варненско).

житѣ степи, добили отдѣлно наименование: Печенези, Узотурци и Кумани, съ отдѣлна политическа самостоятелностъ. Къмъ IX в. тѣ били настанени между р. Волга и р. Гянкъ.

Около 1036 год. узо-турцитѣ, изтикани отъ куманитѣ, се отправили къмъ брѣговетѣ на р. р. Волга и Донъ, по западно направление, кждето се срещнали съ Печенезитѣ. Между тѣхъ избухнала междоусобица. Печенезитѣ, разбити, се принудили да преминагъ Дунава и да останатъ подъ византийската властъ. По това време около Силистра, били събрани повече отъ 100,000 печенези и др., отъ които по-голямата частъ била приела ислямската вѣра още въ Русия.

Въ 1055 год. узо-турцитѣ, гонени отъ куманитѣ, се отправили къмъ руското княжество Переслава. Въ 1060 год. рускитѣ князе, като изгонили узо-турцитѣ, принудили ги, най сетне, по примѣра на Печенезитѣ, да преминагъ Дунава.

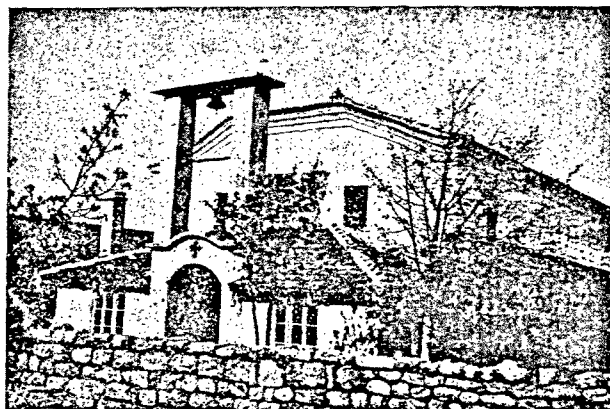
Една частъ отъ узитѣ приели византийското поданство, а другата се установила въ рускитѣ граници. Но въ 1080 год. князътъ на руситѣ Владимиръ Мономахъ ги унищожилъ напълно и така узитѣ изгубили политическата си независимостъ, като се прѣснали, едни между сънародниците си Печенези, и други между турскитѣ племена въ Дели-Ормана. Други пъкъ минали подъ руско владичество подъ названиее „Кара-Калпакъ“ т.е. „Черни-Калпацѣ“, и изпълнявали тамъ пограничната стража подъ названиее „Калаузь“. Тѣ като руски поданници, приели и християнството и, като такива, се намирали подъ постоянната духовна грижа на руската черковна властъ.

Въ 1224 год., когато съединенитѣ войски на руситѣ и куманитѣ били разбити отъ монголитѣ, ония отъ узо-турцитѣ, които били установени въ рускитѣ граници, почнали да се изселватъ на ма-

си или цѣли семейства, и като преминали Дунава, се отправили къмъ Добруджа, кждето се заселили между турскитѣ племена, печенези, кумани, първобългари и други. Християнитѣ между тѣхъ се настанили край Черно-Море и по-навжтре къмъ Силистра, Манкалия, Каварна, Балчикъ, Варна и други села, кждето останали до днесъ съ турския си езикъ, религия и народностъ като Узи или Огузи, но подъ новото наименование *Гагаузи*. Названията на нѣкои села въ тия мѣста и до днесъ свидетелствуватъ за нѣкогашното пребивание въ тѣхъ на тия огузски племена, като Уз-ларъ, (Узитѣ) Хороз-ларъ (петлитѣ), Арап-ларъ (Арабитѣ) Гейкчелеръ, Каспичанъ (отъ името на единъ тѣхенъ водителъ). Куманитѣ се заселили въ византийската империя, кждето едни се слѣха съ узо-турцитѣ християни, наречени вече *гагаузи*, като и тѣ приели християнството, други пъкъ се слѣли съ печенезитѣ — мохамедани, а трети се отправили за Тракия и Македония, кждето и до днесъ сж запазени наименования на села, които напомнятъ тѣхното тамъ пребивание, като: Куманци, Куманово, Куманичево и други. Нѣкои даже се преселиха и въ Унгария, Кавказъ, дори Мала-Азия, кждето и до днесъ живѣятъ прѣснати въ разни села.

Докато християнството проникнало лесно между преселенитѣ въ Добруджа турски племена, то не могло да проникне въ гжстата маса на приселцитѣ въ Дели-Орманъ: Печенези, Кумани, Огузи и първобългари, вследствие на което тѣ останали тукъ съ мохамеданската религия, подъ общото име *Турци* или *Гаджали* и *Читацѣ*. Така между гаджалитѣ на Дели-Ормана и Гагазитѣ, като произходящи отъ единъ и сжщи народъ, има еднаквостъ въ характера и езика.

Споредъ археолога г. К. Шкорпилъ *) Печенезитѣ, както и другитѣ турски племена въ Дели-Орманъ били разпрѣснати въ разни мѣста на България. Останала тамъ една гжста маса само отъ първобългаритѣ, подъ названиее *Гаджали*. Днешнитѣ гаджали, както и гагазитѣ, споредъ г. Шкорпилъ, сж наследници на първобългаритѣ на Аспаруха, съ разлика че, гаджалитѣ запазили ислямската си религия, а гагазитѣ — християнската. Това, обаче, мнение изисква ново проучване, понеже е доста смѣло.

Църквата въ с. Кестричъ.

Отъ хрисовула на Асеня II, даденъ на Рагузскитѣ търговци въ 1230—1231 год. узнаваме, че тая мѣстностъ, кждето били се натрупали раз-

*) *Byzantinoslavica* V, 1. Прага 1933.

ни турски племена, се наименовала „Карвунска Земя“, съ престолень градъ „Карвуна“ (Балчикъ). Византия вземала войници отъ жителитѣ на това мѣсто, особено отъ узитѣ, по-голъма частъ отъ които сж били християни.

Тия племена на огузитѣ не били напълно, нито подчинени, нито свободни, а били по-скоро опасни за византийската държава, защото немо-

Къща въ с. Кестричъ — Варненско

желю да се разчита на тѣхъ за пазенето на границата, отъ гдето постоянно нахлували разни племена за грабежъ, къмъ които често се присъединявали и самитѣ тѣ. Следователно, държавата трѣбвало постоянно да бди надъ тѣхъ или да намѣри начинъ, като съедини всички тия племена въ една обща маса подъ едно общо управление, да ги обезвреди и, ако е възможно, да ги направи полезни за империята. Византийският императоръ Михаилъ Палеологъ схваналъ, че моментъ е сгоденъ, да изпълни едно свое обещание, дадено на избѣгналия при него султанъ Изединъ Кайгаузъ, и го постави господаръ на всички тия племена, вѣрата и народността на които се сходили съ тия на султана (който съ християнитѣ билъ християнинъ, а съ турцитѣ, турчинъ).

Изединъ Кайгаузъ *), сваленъ отъ престола Иконийски султанъ, вследствие преследванията на монголитѣ, се принудилъ да потърси спасение при приятеля си Никейски царъ Михаилъ VIII (1259), отъ когото поискалъ земя да се заселятъ той и сподвижниците му **). Отъ огузнамето (персийски ржкописъ отъ XIV в. — Виена) узнаваме, че Изединъ тайно избѣгалъ отъ Мала-Азия съ флотата си и е хвърлил котва около Варна. Споредъ Григора ***), „той иска едно отъ дветѣ: или съюзъ срещу Скититѣ, или частъ отъ Ромейската земя, като по-сигурна колония за него и сподвижниците му. Михаилъ, въ началото, отбѣгвалъ да изпълни молбата на Изедина; когато, обаче, въ 1261 год. билъ взетъ обратно Цариградъ, Михаилъ тържествено се завърналъ, водящъ и Изедина. Като разбралъ сега, че интереситѣ на държавата изисквали да сплоти тия разни племена въ карвунската земя подъ една обща властъ, решилъ да основе самостоятелна държава тамъ подъ властта на Изедина Кайгаузъ, неговъ приятелъ и изпълнителъ на волята му. Въ Огузнамето четемъ че „Царьтъ далъ съгласието си да се основе въ

Добруджа самостоятелна държава“. Това възновяване на огузската държава подъ Изедина имало за целъ да служи като опора предъ чужди нашествия и страшилище противъ замислитѣ на българския царъ въ Търново Константинъ Тихи, съ когото не се намиралъ въ добри отношения.

Изединъ следъ като възстановилъ държавата на огузитѣ, завърналъ се въ Цариградъ, като оставилъ уйка си Сарж Салтукъ (1263) да управлява. Понеже официално призната религия въ тази държава била християнската, а черковно се подчинявала на цариградския патриархъ, съ екзархъ въ Каварна, то гагазитѣ, първобългари,¹⁾ като християни, се счели като главенъ елементъ въ държавата; къмъ тѣхъ се присъединили всички други християнизирани турски племена подъ общото вече наименование *гагаузи*, т. е. християни турци.

Новооснованата държава на Огузитѣ съ съдействието на Михаилъ VIII Палеологъ, въ която държава се слѣли и дошли тѣ Селджужки турци на Изедина, се усилила доста, понеже разполагала съ войска и флота, пристигнала заедно съ Изедина, та много пжти се оказала полезна на императора Михаилъ.

Следъ смъртъта на Сарж-Салтукъ, господаръ на карвунската земя се явява *Балжкъ*, отъ турско потекло.²⁾ Неговитѣ отношения съ наследниците на Михаилъ Палеолога сж били сърдечни.

Следъ смъртъта на Балжкъ престолътъ на огузитѣ или гагазитѣ билъ наследенъ отъ Добротича (1357), който, благодарение на семейнитѣ връзки съ византийцитѣ, се нареклъ деспотъ. Презъ господаруването на Добротича владичеството на Огузитѣ се засилило. Добротичъ, който наследилъ флотата на Селджужитѣ, се погрижилъ за нейното организиране и усиление. Въ онова време, за първи пжтъ, карвунската земя (по-напредъ Малка Скития) се нарекла „земя на Добротича“. По-новитѣ турски писатели я преименували Добруджа.

Моми отъ Кестричъ въ празнична премѣна

1) Споредъ К. Шкорпилъ „Славянитѣ не сж погълнали прабългарския елементъ, а наопаки, последниятъ е погълналъ частъ отъ първия“. — *Byzantinostarica* V, 1933, ст. 180.

2) Това мнение на визинтолога Баласчевъ, че Баликъ билъ отъ турско произхождение, се опровергава като невярно; понеже, Баликъ се явява наследникъ на Ивана Асена — синъ на Ивана Александра и владетелъ на чиста българска страна. А неговиятъ братъ Добротичъ се счита най-мощниятъ български добруджански господаръ.

— Гледай подробно въ библиотеката „Добруджа“ № 1, 1917.

*) Вижъ и Г. Баласчевъ „Императоръ Михаилъ Палеологъ“ на гръцки. София 1930.

**) Ник. Григора стр. 82.

***) Византийски хронографъ.

Следъ смъртта на Добротича, наследилъ го Ианхо¹⁾ (1386), чиято майка била гъркиня, дъщеря на великия дукъ Апокаво. Този последниятъ деспотъ на Огузитъ, като не можалъ да отблъсне нападенията на Баязидъ I, (1393) принудилъ се да падне подъ негова властъ, та, по такъвъ начинъ, независимата държава на Огузитъ или гагаузитъ, основана въ 1263 съ съдействието

Общинскиятъ съветъ на с. Кестричъ заседава на открито на Михаилъ Палеолога на западния брѣгъ на Черното-Море съ особенна екзархия, подчинена на цариградския патриархъ и траяла 130 години, завинаги изчезнала, споредъ както пише Баласчевъ.²⁾

Евлия Челеби, който е описалъ пътуването си презъ България въ XVII вѣкъ, нарича северо-източната частъ на България „Узи-Еялетъ“, отъ което се вижда, че тая частъ на България и тогава продължавала да носи названието на Огузитъ.

Следъ падането на огузската държава подъ османцитъ, голѣма частъ отъ Гагаузитъ прегърнала ислямизма. Друга частъ дълго време криели християнската си религия, като се представяли предъ турцитъ за мохамедани. Това най-лесно тѣ могли да сторятъ, понеже по външностъ никакъ не се отличавали отъ мохамеданцитъ: нито по езикъ, нито по облѣкло.

Известно е, че следъ падането на Цариградъ подъ турско владичество, завоевателятъ султанъ призналъ като глава на всички православни християни, безъ разлика на народностъ само цариградския грѣцки патриархъ. И докато турцитъ продължавали да бждатъ опиянени отъ победитѣ си, нито дума можело да става за църква и училища на раитѣ. Църковнитѣ обряди се изпълнявали въ катакомбитѣ. Когато обаче патриархътъ почналъ да бива приеманъ отъ везира, а архиепископътъ отъ пашитѣ, едвамъ тогава християнитѣ почнали да изпълняватъ свободно религиознитѣ си обязанности и да посещаватъ училищата. Гагаузитѣ като християни, останали въ ржцетѣ на патриарха да разполага той съ тѣхъ, както иска, въ религиозно и етническо отношение.

Мнозина отъ тѣхъ получили грѣцко образование и възпитание, като се наричали вече *Елини*. Една малка частъ останала подъ влиянието на Турцитѣ, а друга — подъ влиянието на Българитѣ. Това дало поводъ на мнозина турколози, между

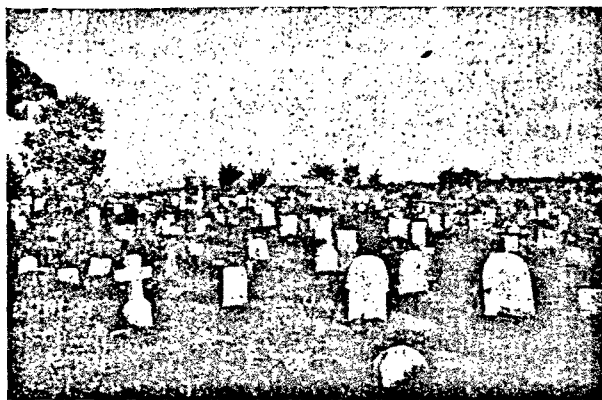
които е туркологътъ русинъ Мошковъ, както и чехътъ Иречекъ да вѣрватъ, че има три вида гагаузи, а именно, „Гърци Гагаузи“, Българи Гагаузи“ и „Асжлъ Гагаузи“.

Гагаузитѣ посещаваха грѣцкитѣ училища и църкви, понеже бѣха подъ грѣцката духовна властъ. Отъ едно обаче изложение на варненския грѣцки митрополитъ Йоакимъ, по-късно цариградски патриархъ Йоакимъ III, въ 1867 год. до цариградския патриархъ узнаваме, че гагаузитѣ, наречени тамъ туркогласни елини, се отказали отъ грѣцката митрополия и сж се присъединили въ съставената тогава за първи пътъ въ Варна българска църковна община подъ водителството на священникъ Константинъ. При все това, обаче, повечето продължавали да сж подъ грѣцка църковна властъ, като винаги говорили турски и пишели турски съ грѣцки букви.

Колкото и дълго време да сж били тѣ подъ турско иго, обаче, отъ тѣхната паметъ не се е изличавала свободната имъ нѣкога огузска държава, както и животътъ имъ подъ християнска Русия. Затова винаги сж имали надеждата въ Руситѣ да бждатъ единъ день освободени отъ тѣхъ. А когато въ 1750 год. руситѣ почнаха да воюватъ съ турцитѣ, у гагаузитѣ се появила искра на надежда за освобождението имъ. Въ войнитѣ на Суворова (1787—1791) мнозина отъ тѣхъ се изселили въ Новоросийскъ, презъ 1801—1812 въ Бесарабия, кждето, както пише Мошковъ, имало 70,000 гагаузи, а споредъ мюсюлманската енциклопедия числото на всички гагаузи, заедно съ сургуцитѣ, възлизло на 100,000 души.

Иречекъ счита Гагаузитѣ като произходящи отъ старо турско племе, което живѣло въ тогавашното българско царство и приело християнството, преди да бжде покорено отъ турцитѣ.

Професорътъ отъ Софийския университетъ Ст. Младеновъ, като заключение въ своя една студия за Гагаузитѣ въ периодическото списание „Българска Библиотека“ 1931, томъ I, казва; „Гагаузитѣ могатъ отъ езиковословно гледище да се броятъ за прѣки потомци, както на Испериховитѣ Българи, така и на Куманитѣ или Узитѣ (Огузитѣ). И, може би, различието на „български

Гробищата на Кестричъ

гагаузи“ и „хасжлъ гагаузи“ да се основава тъкмо върху различното потекло; може, значи, т. н. български гагаузи да сж потомци на Испериховитѣ първобългари, та за това се и наричатъ и броятъ сами за българи, може би, сж потомци на близкитѣ до първобългаритѣ кумани“.

¹⁾ „Този последниятъ добруджански владетель падналъ убитъ въ защита на България въ войната съ Турция, въ която той действувалъ заедно съ Шишмана“.

Библиотека „Добруджа“ № 1 — София 1917.

²⁾ Г. Баласчевъ „Императоръ М. Палеогосъ“, София 1930.

Иоанъ Николау, авторъ на книгата „Одесосъ“, първъ се произнесе, че Гагаузитѣ произхождатъ отъ голѣмото Туранско племе, което се спуснало къмъ деветия вѣкъ, или малко по-напредъ или по-после въ източната частъ на Европа, и, като преминало Дунава, се установило по западнитѣ брѣгове на Черното Море, въ Добричъ до Варна, повече като покорители, нежели като пленени отъ властващитѣ. (Одесосъ, И. Н. стр. 135).

Етимологията на думата Гагаузы*) мнозина турколози, филолози и археолози се постараха да обяснятъ. За любопитство цитираме нѣкои отъ тѣхъ.

Академикътъ Д-ръ Радловъ предполага да е съставена отъ *агузъ* или *огузъ* (*узъ*) съ предпоставка *га* или *зага*, за която предполага, че означавала племенно название на Узитѣ.

Туркологътъ В. А. Мошковъ, предполага, че думата *гага* предъ *Узи* или *Огузи* означава особено племе на *Узи*. (В. Мошковъ „Гагаузи“, етнографически очеркъ и материали—Москва 1900).

Д-ръ Иречекъ счита гагаузитѣ за потомци на половцитѣ или куманитѣ.

Димитровъ (Изв. арх. д-ство, Варна) предполага между друго да е съставена отъ *га* или удвоено *зага*, което означавало въ санскритския езикъ потекло, значи, гагаузи потомци, наследници на *Узи*. А въ заключение той казва: „Гагаузитѣ искаме да върваме, че сж потомци не само на *Узи*, *Гузи*, *Огузи*, *Узени*, *Тонгузи* и пр. но още и на благороднитѣ *Узбеки*. И колкото високи сж алтуралскитѣ планини, отъ гдето сж дошли всички тия еднорасни племена, толкова високо, велико и благородно е произхождението и потеклото на предметнитѣ Гагаузи“.

Византиологътъ Г. Баласчевъ, смѣта, че гагаузитѣ сж получили наименованието си отъ основателя на огузската държава Кайгавузы, понеже източнитѣ народи буквата „К“ произнасяли като „Г“, като вмѣсто *калата* казвали *галата*, вмѣсто *кабакъ*—*габакъ*, вмѣсто *курбанъ*—*гурбанъ*, така прочее и вмѣсто *Кайгавузи* тѣ се нарекли *Гагаузи*. Ние не сподѣляме заключението на г. Баласчевъ, понеже гагаузитѣ не измѣняватъ, като мало-азиатцитѣ, *К-то* на *Г*, напротивъ, тѣ го спазватъ. Така, тѣ не казватъ *Галата*, но *Калата*, не казватъ *габакъ* а *кабакъ*, не казватъ *гурбанъ*, но *курбанъ*, не казватъ следователно *Гайгавузы* но *Кайгавузы*. Независимо отъ това, ако всичко казано отъ него бѣше вѣрно, трѣбваше сподвижницитѣ на Изединъ Кайгавузы, дошли съ него наедно отъ Мала-Азия първи да сж се наричали гагаузи, а не селджукски или османски турци. Прозвището „гагаузы“ се наложи на сподвижницитѣ на Изединъ Кайгавузы отъ находящитѣ се тамъ гагаузи, следъ като тѣ се смѣсиха съ тѣхъ и приеа християнството. Въ ислямската енциклопедия**) четемъ за гагаузитѣ: „Гагаузитѣ безсѣмнено сж турци, и то навѣрно потомци на така нареченитѣ „Кара-Калпакъ“, потомци на огузитѣ или узитѣ, къмъ които навежда и името имъ гагаузы, при което „аузы“ е съкратеното на „огузы“; „гагъ“ навѣрно е равно

на геекъ, гьокъ и означава отличителната на племенната частъ“.

Отъ горното се вижда, че разни писатели различно се произнасятъ за народността на значението на думата „гагаузы“. Всички, обаче, сж съгласни, че тѣ сж отъ алтуранско потекло, и то отъ „Огузитѣ“ или „Гаузитѣ“, при което представката „Га“ или удвоено „Гага“, означава едно особено племе на Огузитѣ.

Ние, обаче, основавайки се на схващанieto на самитѣ гагаузи, относно значението на думата гагаузы, твърдимъ, че частицата „га“, „зага“ въ Гага-узи не означава особено племе на народъ отъ огузскитѣ многобройни народи, но е прозвище дадено първоначално на християнизираниитѣ „Каракалпакъ“, които бѣха погранична стража на рускитѣ степи, наречени „Калаузы“ (пограниченъ стражъ) и после дадено на всѣки приелъ християнската вѣра огузинъ и означава *правовѣрующъ християнинъ* Огузы. Затова и историята не споменува сжществуванието на народъ подъ името гагаузы, ако и да живѣятъ тѣ днесъ съ езика си, нравитѣ и обичаитѣ си въ значително число, както въ България, така и въ други държави. Напротивъ историята споменува имена на народи, които днесъ не сжществуватъ, като печенези, кумани, узи и пр. Така сжщо сж запазени и названия на села, кждето нѣкога сж живѣли тия народи: както Узларъ, Печенегъ, Куманово и пр., отъ което следва, че гагаузинътъ не е историческо име на народъ, а домашно прозвище на огузитѣ, приели християнството. За това гагаузинъ е оня християнинъ, който е само отъ огузско племе въ което влизатъ първобългаритѣ. Караманлиитѣ, които иматъ село Караманлий въ Добруджа, макаръ да сж отъ турско потекло, християни и да говорятъ турски, не се наричатъ гагаузи; нито гърцитѣ или българитѣ или арменцитѣ, християни, които говорятъ само турски се казватъ гагаузи, но всички тѣ се считатъ чужди на гагаузитѣ. За това, когато гагаузитѣ се срещнатъ съ такива туркогласни християни, за да се увѣрятъ, дали сж тѣхни сънародници, питатъ: „Сенъ миллетъ ми синъ?“ т. е. ти отъ народа ли, отъ нашитѣ ли, гагаузинъ ли си, и когато получатъ утвърдителенъ отговоръ, само тогава се откриватъ предъ него.

Турското произхождение на гагаузина се вижда и отъ това, че той пита: „Сенъ тюркча били ормусунъ“ т. е. ти турски знаешъ ли, а не гагаузки (гагаузска), което означава, че народниятъ имъ езикъ е турски, обаче не се признаватъ за турци, затова защото, думата турчинъ за тѣхъ е аналогична на мохамеданецъ или ислямъ; а пъкъ гагаузинътъ е фанатикъ християнинъ. Когато бива запитанъ за народността си, отговаря, че е християнинъ или гагаузинъ. Ако ли се запитва, какво означава гагаузинъ, отговаря — християнинъ. За гагаузина религията и народността сж еднозначущи, както у левантийцитѣ. За това гагаузитѣ, когато се противопоставиха въ освободителната война срещу нападенията въ Каварна на башибозуцитѣ и черкезитѣ, подъ предводителството на славния Амира, тѣхенъ съгражданинъ, (гледай „Клането въ Каварна и околнитѣ села“ отъ Крахтоглу на грѣцки — Атина), въ съставената отъ тѣхъ пѣсенъ по този случай демонстриратъ християнството си, а не нѣкоя особенна националностъ:

Алеме бе нинемъ, алеме бизъ гене гелирисъ
Християнъ огруна бизъ канъ доккерисъ, т. е.

*) Споредъ проф. А. Иширковъ „гагаузитѣ сж православни, но говорятъ турски езикъ. Тѣ лесно се погърчватъ и побългаряватъ. Има така наречени български гагаузи, които говорятъ турски, но иматъ български обичаи и пѣсни. Гагаузитѣ живѣятъ главно въ Варненско и Балчишко и броятъ всичко 10,175 души“. „България, географически бележки“ отъ Д-ръ А. Иширковъ. София, 1910 г.

**) Гл. *Encyclopédie des Islams, Leipzig*, стр. 134.

Не плачи мамо, не плачи, ние пакъ ще дойдемъ.
За християни ние кръвъ ще лѣемъ.

Когато гагаузинъ иска да демонстрира при-ближеността си къмъ турския народъ, казва „бизъ тюркменизъ“ т. е. ние сме старо турско племе. Сжцитъ казватъ „бизимъ арамжъ биръ сованъ зарж кадаръ дъръ“ т. е. между насъ разликата е колкото една лукова ципа (обвивка). Нѣкои отъ писателитъ, между които и г. Иречекъ, мислятъ, че гагазитъ считатъ името си унизително и затова отбѣгватъ да се наричатъ съ това име. Ние твърдимъ, напротивъ, че гагазитъ се гордѣятъ съ името си и въ такива случаи казватъ „бизе гагаузъ дерлеръ“ т. е. насъ наричатъ гагаузи, сир. славни, известни, а не обикновенни хора.

„Гордостта и свободолюбието налага и на най-бедния гагаузинъ да бжде въ независимо отношение къмъ съседнитъ народи“, вследствие на което тѣ сж недовѣрчиви къмъ чуждитъ народи и отбѣгватъ сдружението съ тѣхъ. Това, може би, е дало поводъ на нѣкои да мислятъ, че гагазитъ не сж гостоприемни и да ги считатъ за слабоумни или глупави.

Гагазитъ иматъ симетрично тѣлосложение, здрави крака и ржце, мургава кожа, голѣмъ носъ, сини очи и сж гѣвкави. Момитъ сж хубави, съ бѣла кожа, валчесто и пълно лице, развити гърди. Употрѣбятъ бѣлило и изкуствени бенки на лицето. Момитъ не се криятъ отъ младежитъ; когато, обаче говорятъ съ тѣхъ, съ прѣститъ си покриватъ устата. Гагаузинъ е веселъ, храбъръ, щедъръ до разсипничество, гостоприемеиъ, честолюбивъ, отмѣстителенъ до крайностъ и безстрашенъ. За да докаже безстрашието си, предприема да извърши най-опасни подвизи. Има случаи, когато гагаузинъ е отрѣзълъ парче месо отъ кълката си, и като го опекулъ, го предложилъ за мезе на другаритъ си. Въ такива весели настроения, той чуи стѣкла на прозорци, наранявайки ржцетъ си, строшава съ жбигъ си чаши и др. На подобни дѣла се е гледало като подвигъ на истински гагаузинъ. Гагазитъ сж се занимавали порано съ бубарство, копринарство, земедѣлие, скотовѣдство и особено лозарство. Нѣмаше до неотдавна гагаузско семейство, което дане е отгледвало буби или да нѣма лозя.

Въ семейството мжжътъ е главата; той заповѣдва, а жената слуша. Унизително е за мжжа, да действува по диктовката на жената. За подобенъ мжжъ се казва: „жената туря феса на главата му“ (онунъ башжна феси карж койоръ“).

Въ религиозно отношение той е фанатикъ. И най-малкитъ религиозни трѣби изпълнява точно и съ фанатизмъ, дори ако тѣ сж явно противни на нѣкои догми на религията. Никой не може да го убеди въ противното, за това казва: „бойле болдукъ, ойле гьотюреджеисъ“ т. е. „така намѣрихме,

така ще караме“. Въ известни празници, принася жертва (курбанъ) като: агнета, телета, овни и пр. А ония семейства, които иматъ само момци, колятъ срѣщу новата година и трети февруарий петли и раздаватъ.

Въ последнитъ войни гагазитъ показаха мжжество и безстрашие, особено въ атаката на ножъ.

И тъй, както видѣхме, гагазитъ въ началото, като огузи или узи въ рускитъ степи, после като тѣхни подчинени, после подъ византийска власть, сж вземали винаги активно участие въ всички прояви на държавата. А подъ Кайгавуза се оказали способни за самостоятеленъ държавенъ животъ като наложили и на други разни турски племена, религията си, обичаитъ, нравитъ и името си — Гагаузи.

Подъ турско иго тѣ поддържали здраво християнската си религия при всичкитъ гонения въ разнитъ трудни времена, асимилирайки се повече съ гърцитъ; подъ духовната власть на която се намирали. Въ градоветъ и селата, кждето имало повече гагаузи, поддържали грѣцки училища, кждето получавали грѣцко образование и възпитание до такава степенъ, щото винаги били въ първитъ редове, когато се касаело до защищаването на грѣцкитъ интереси.

Следъ освободението, обаче, на България общозадължителната българска просвѣта, отъ една страна, а отъ друга военната повинностъ, църквата, както и женитбитъ между българи и гагаузи, съ течение на времето, толкова ги сближи, щото днесъ тѣ се наричатъ „стари българи“, и докато цѣлата страна, наречена *Карвунска земя* по-раноебила пълна съ първобългари, гагаузи и турци, сега следъ изселването на мнозина отъ турцитъ, тая страна взе напълно български колоритъ. Може би не следъ изтичане на много време, името гагаузинъ ще остане да се споменава само въ историята, безъ да сжществува нито единъ гагаузинъ, както се случи съ печенези, кумани и узи.

Днесъ въ списъка за народноститъ въ общинитъ, за гагазитъ не се държи особена графа. Тѣ се подвеждатъ въ графата „българи.“ За това тѣхното число не може да се опредѣли, особено като се има предъ видъ, че мнозина отъ тѣхъ не се наричатъ вече гагаузи, а Българи, или Старобългари.

При все това, обаче, по-старитъ гагаузи и до днесъ запазиха съзнанието за отдѣлното си сжществуване, като особенъ народъ и не забравятъ въ весели настроения да споменуватъ и за червеното си знаме съ петель на срѣдата, надѣвайки се единъ день да видятъ това знаме да се развѣва върху „*Чарикманъ*“ (могила при Каварна), кждето щѣли да се събератъ всички гагаузи, за да възстаноятъ изгубената си държава на огузи или гагаузи!

Пр. Пампуловъ.

Инженеръ-корабостроителъ.

ВОЕННИЯТЪ ФЛОТЪ КАТО СТРАЖЪ НА РОДНИТЪ ИНТЕРЕСИ.

Свѣтовната история на далечно и близко минало, посочваща въздигането и загасването на отдѣлнитъ народи, е най-добрата свидетелка и дава най-ясната картина за постояннитъ борби за надмощие между народитъ. Сжщитъ се стремятъ всѣкога къмъ създаване на своята бойна мощъ, а

чрезъ нея и на благосъстояние.

Бойната мощъ на единъ народъ не се крепи само на острието на ножа на неговитъ войни. Тя е съчетание на всички войнишки и граждански добродетели, доведени до степенъ на култъ не само въ душата на намиращия се на бойната линия

боецъ, но и въ душата на всѣки неговъ членъ, безъ разлика на полъ и възраст, на това голѣмо семейство, наречено „отечество“.

Ако направимъ една успоредица между начинъ за водене на борбата, ний ще видимъ, че въ миналото и днесъ, съ развитието на човѣшката култура, качеството на боеца въ най-широката смисълъ на това понятие, се обособява все повече и повече като едни везни, на едното блюдо на които тежи степенъта на насаденитъ войнишки и граждански добродетели, изразени въ съзнание, творчество и бодростъ на неговия духъ, а на другото—проявитъ на бойната му мощъ. Една отъ тия именно прояви още отъ далечното минало и до днесъ е и военноморската мощъ на народитъ. Нейното развитие е било всѣкога най-голѣмиятъ стремежъ, а нейното използване най-мощното сръдство въ тѣхнитъ рѣце. И последната война, войната за животъ и смъртъ на народитъ, даде за лишенъ пѣтъ доказателството за вѣковната истина, че който владѣе морето — владѣе свѣта“.

Военноморската мощъ си остава и днесъ единъ отъ най-главнитъ лостове на националната опора. Нейната сила обаче не се състои само въ качеството, величината и количеството на сръдствата. Примѣри за това имаме много, както отъ морскитъ боеве въ далечното минало, така сѣщо и отъ близкото такова презъ руско-японската, балканската и общо-европейската войни. Бѣ ли количеството и величината на бългърския отрядъ торпедоносци, който сломи гордостъта и величието на турския флотъ, а съ това и на турската империя, презъ нощта на 8/21 ноемврий 1912 година? Тая победа не бѣ ли резултатъ на нѣкакво насадено отъ рано съзнание и творчество въ кръвта и плътта на българина? Като така кжде трѣбва да търсимъ основата за създаването и развитието на военноморската мощъ на единъ народъ?

Нека хвърлимъ само единъ бѣгълъ погледъ върху военноморската мощъ на великитъ народи, отъ които ежедневно черпимъ примѣръ въ всички области на нашия културенъ, стопански и политически животъ, нека най-после се вгледаме въ живота и на нашитъ съседи, за да видимъ, че въ нашето национално възпитание има една голѣма празнина, насъ ни души една мрачна непрогледностъ по тая тѣй жизненъ за националнитъ интереси на племето ни въпросъ.

Военноморската мощъ на всѣка държава е въ пълна зависимостъ преди всичко отъ нейното стопанско развитие, отъ нейнитъ стремежи за благосъстояние и напредѣкъ на нацията, а отъ друга страна тя служи като мощна опора за тѣхното развитие. Военноморската мощъ, закрилницата на далечнитъ интереси, вѣрниятъ стражъ на роднитъ брѣгове, не може да се създаде, обаче, безъ за нейното съществуване да сѣ на лице основнитъ елементи, върху които тя да се изгради и подрастне. За нейното създаване и развитие до необходимия за страната размѣръ сѣ нужни съзнание и схващане, напластени въ дълбочинитъ на душата на цѣлия народъ, безъ разлика на възраст, съсловие и политически убеждения. Нѣма ли това морално сплотяване и единомислие на всички като единъ, безплодни ще бждатъ усилията отъ кждето и да идатъ тѣ, стопени ще бждатъ всички морални и материални жертви, обречена ще бжде никога да не дорастне и изпълни предназначението си

тая абсолютно необходима за народнитъ интереси и държавната сигурностъ мощна опора.

Ако се вгледаме по-дълбоко въ живота на нашитъ съседи, ще видимъ, че на тоя въпросъ, т. е. въпроса за воененъ флотъ, се указва и отдава извънредно голѣмо внимание и важностъ. Така напримѣръ нашата съседка Румѣния, която е най-облагодетелствуваната отъ природата зѣмя измежду всички европейски държави, която е надарена съ най-много земни богатства, а освенъ това и съ двата важни водни пѣтища—Дунава и Черно-море, която има желѣзопѣтна мрежа, колкото всичкитъ балкански държави заедно и която днесъ по отношение на националнитъ стремежи на нацията е на нивото на тѣхното пълно действие, макаръ и стѣпила много здраво по брѣговетъ на Дунава и Черно-море и е на 25 клм. отъ най-важното руско черноморско пристанище Одеса и на 18 клм. отъ това на България—Варна, намира, че за да може да задържи това си благоприятно положение, единствената най-мощна за нацията и националното стопанство опора е създаването на мощенъ боеенъ флотъ, както на Дунава, така и на Черно-море. На Дунава тя притежаваше въ миналото най-силния рѣченъ воененъ флотъ, сѣщо такъвъ притежава и днесъ, подсиленъ съ полученитъ при подѣлбата на австро-унгарския воененъ флотъ на Дунава два модерни монитора „Бесарабия“ и „Буковина“ и по-стария такъвъ „Ардялъ“, така че нейната дунавска граница и националнитъ стопански интереси поголѣмата международна рѣка сѣ добре запазени.

По отношение на Черно-море, следъ като Румѣния, по голѣмитъ морски въпроси, следъ войната изгуби подкрепата на Русия, въпрѣки че намѣри тая на Англия, намѣри за необходимо да създаде свой мощенъ черноморски флотъ, чрезъ който да отстоява националнитъ си интереси. И докато до общо-европейската война на Черно-море тя имаше само единъ старъ кръстосвачъ „Елизабета“, построенъ въ 1884 год., 8 малки торпедоносци, постройка 1914 год. и два спомагателни кораби (единъ миненъ отъ 1882 г. и другия учебенъ отъ 1888 год.), които се считаха достатѣчни да задоволятъ нейнитъ тогавашни нужди на море, днесъ тя има 33 военни кораби, отъ които 22 доставени следъ войната и то много модерни. Защитата на националнитъ интереси чрезъ създаването на мощенъ боеенъ флотъ въ Черно-море, а сѣщо и на добре уредени морски бази не престава да бжде главниятъ обектъ на вниманието отъ страна на румѣнскитъ правителства, защото тѣ виждатъ и съзнаватъ, че бойниятъ флотъ се явява като най-вѣрниятъ и сигуренъ стражъ на роднитъ интереси. Ето защо, за него безъ стойността на голѣмитъ ремонти и покупката на нови кораби, румѣнскитъ воененъ флотъ има единъ годишенъ бюджетъ отъ около 140 милиона леи.

Въ Турция положението е сѣщото. Съ демили-таризирането на проливитъ, тя изгуби възела между европейската и азиатската си териории. На нея не оставаше нищо друго освенъ да създаде внушителна военна сила по сухо и море, чрезъ които да стане наново господарка на ключа за владението на нейнитъ черноморски и сръдиземноморски брѣгове. И тъкмо въ създаването на морската си бойна мощъ тя вижда своята сигурностъ.

Недостатѣчнитъ и мѣжни желѣзопѣтни съобщения въ страната каратъ правителството да обръща всѣкога погледъ къмъ морскитъ пѣтища,

като естествено, за тяхното осигуряване и защита, е необходимъ силенъ воененъ флотъ. По горната причина турскиятъ воененъ флотъ върви къмъ възходъ. Направениятъ паралелъ между състава на корабитъ до войната и днесъ ни показва, че къмъ състава на последния има прибавени 4 изтрѣбители, 4 подводници, 6 преследвачи на подводници, и 3 торпедни катери. Наредъ съ тия нови постройки биде основно ремонтиранъ и модернизирани линейниятъ кръстосвачъ „Султанъ Явузъ Селимъ“ (бившъ „Гьобенъ“). Сжщо така се ремонтираха и модернизираха основно и всички стари кораби, за да може отъ тяхъ да се създадатъ годни и дѣеспособни военни кораби. Националнитъ интереси каратъ Турция бързо да възстанови своя боенъ флотъ, което ще издигне още повече авторитета на държавата предъ външния свѣтъ при днешното положение на страната, като програмата за насокитъ въ развитието на бойния ѝ флотъ е следната: 1) преустройство, ремонтъ и модернизирание на старитъ кораби, за да станатъ годни като ефикасно сръдство за борба. 2) Създаване на добре устроени и удобни морски търговски и военни бази. 3) Създаване на добре школуванъ и добре подготвенъ практически команденъ и помощенъ съставъ. 4) Набавяне на нови кораби за ефикасно водене на боя. 5) Създаване на добро и достатъчно национално търговско корабоплаване. 6) Създаване на мощни въздушни сили. 7) Създаване надеждна брѣгова отбрана.

Съществуването на Гърция зависи изключително отъ морето и свързанитъ съ него промисли, защото земята не е достатъчна да изхрани нейното население. Самостоятелността на Гърция е била винаги въ пълна зависимостъ отъ морето, и поради обстоятелството, че тя е силно уязвима откъмъ море, ней се налага да има мощенъ воененъ флотъ. Ако проследимъ историята на тая страна, ще видимъ, че тя е съществувала всѣкога като самостоятелна държава, когато е имала силенъ воененъ флотъ и е била господарка на Сръдиземното море. Днесъ, следъ нещастния походъ на Гърцитъ на Мала-Азия, въпрѣки привидното приятелство на сжщитъ съ Турция, все пакъ последната се явява като най-първа прѣчка и неприятелка за осъществяването на гръцкитъ национални интереси, а тѣ сж: свобода на морето и морскитъ пжтища въ Сръдиземното море и владението на малоазиатския брѣгъ, главно на смирненския вилаетъ и островитъ. Поради горнитъ причини на Гърция се налага създаването на силенъ воененъ флотъ, който да съперничи на турския, и затова тя следи най-внимателно строителната политика на последния. Съзнанието въ управляющитъ и широкитъ народни маси по тоя тѣй жизненъ за сигурността и националнитъ интереси на Гърция въпросъ е много голѣмо. Гръцкото население е нераздѣлно свързано съ морето. Това съзнание се създава въ него още отъ детинство съ вѣрата, че само морето създава тяхнитъ блага и само военниятъ флотъ ще имъ ги запази. Оттукъ, отъ това възпитание произхожда и голѣмата обичъ, на която се радва военниятъ флотъ и голѣмата пожертвувателност на гръцитъ за създаването на сжщия, пожертвувателност, която по размѣра си може да служи за примѣръ на другитъ народи.

Като хвърлимъ погледъ върху корабния съставъ на Гърция, веднага предъ очитъ ни изпква твърде важното обстоятелство, че повечето военни кораби сж нови или напълно поправени и модер-

низирани стари такива. Това се дължи на голѣмитъ материални жертви, които гръцкото правителство отпуща. Въ парламента на 30. юлий 1931 год. се утвърди законътъ за флота, въ който за единъ периодъ отъ 10 години се предначертава планътъ за развитието на сжщия. Корабостроителната програма въ сжщия законъ се подраздѣля на 3 фази: фаза „А“ обхваща постройката на 4 изтрѣбителя отъ по 1,500 тона, фаза „В“ обхваща постройката на 1 водачъ съ водоизмѣстване 2,000 тона и 1 подводникъ—миненъ заградителъ и фаза „С“ — постройката на 1 водачъ, 8 изтрѣбителя и 1 подводникъ миненъ заградителъ. Фазитъ „А“ и „В“ трѣбва да се реализиратъ въ периода на бюджетитъ 1931/32 — 1936/37 години и досега отъ предвиденитъ сж построени и предадени отъ Франция 6 подводника и отъ Италия—4 изтрѣбители.

Положението въ Югославия пѣкъ е следното:

До голѣмата война Сърбия представляваше една затворена малка държава, лишена отъ възможностъ удобно да се сношава съ външния свѣтъ. Единствениятъ пжтъ, който тя имаше за тая целъ, бѣше Дунава. Последниятъ обаче не даваше на Сърбия свободния просторъ и свободата на морскитъ пжтища, ето защо нейниятъ стремежъ бѣше да достигне адриатическия брѣгъ. Срещу тоя си стремежъ обаче тя срещаше всѣкога съпротивата на мощната Австро-унгарска империя, което впоследствие я накара да обърне погледъ на югъ къмъ Бѣло-море—къмъ Солунъ. Следъ общеевропейската война, обаче, когато на нова Югославия биде даденъ адриатическия брѣгъ и тя получи въ наследство цѣлия австро-унгарски флотъ съ база Пола и Фиуме, вмѣсто предишната Австро-Унгария сега се яви Италия, която отне отъ ржцетъ на Югославия както Пола, Фиуме и Зара, така сжщо и наследения флотъ, частъ отъ който получи Франция. И днесъ притежаваното отъ Югославия крабрѣжие на Адриатика е склонове отъ сръдно 1,000 метра високитъ надъ морското равнище непроходими Динарски алпи, които силно затрудняватъ достъпа отъ вътрешността на страната къмъ морския брѣгъ. При днешното положение, Югославия макаръ и да стои на морския брѣгъ, нѣма достатъченъ излазъ на морето, което спѣва извънредно много нейното национално стопанство. За да може да се избави отъ това крайно неудобно положение, а сжщо да не би при изгоденъ случай да бжде наново отхвърлена отъ морето, Югославия започна да създава своя воененъ флотъ, безъ какъвто тя въ никои случай не може да разчита въ своята национална и стопанска политика. Отъ това съзнание е обладано днесъ цѣлото съзнателно и заинтересувано за своитъ собствени и държавни интереси население на млада Югославия и като изразъ на сжщото ние виждаме едно бързо развитие на военния флотъ подъ умѣлата подкрепа на младата, но много мощна и активна морска национална организация „Ядранска Стража“.

Водима отъ голѣмото съзнание за значението на военния флотъ, държавата създаде и условията за неговото развитие. Презъ финансовата 1922/23 година за флота се отпуснаха 184,723,200 лева презъ 1924/25 г. — 300,240,000 лева, а презъ 1931/32 год. — 564,562,493 лева. Всичко това свидетелствува за единъ голѣмъ стремежъ на югославия за бързото създаване на свой воененъ флотъ, като къмъ старитъ кораби, които получи въ наследство отъ бивша Австро-унгария и които ѝ се дадоха, за да разходва голѣми суми по тяхъ, досега тя прибави още 4

нови миночистачи отъ по 120 тона, 1 учебенъ корабъ „Ядранъ“, подаренъ презъ 1932 год. отъ организацията „Ядранска стража“, 1 хвърчилоносачъ „Змай“, 1 флотиловодачъ „Дубровникъ“, 4 торпедни катери „Четникъ“, „Ускокъ“ и I и II и 4 подводници „Смѣли“, „Осветникъ“, „Храбри“ и „Небойша“, като въ проектъ е и постройката на още единъ новъ хвърчилоносачъ „Селумъ“.

Въпрѣки значително многото направено за създаване на военния флотъ, Югославянското правителство все още чувствува, че адриатическия брѣгъ, а съ това и националното стопанство и държавна сигурностъ сж недостатъчно защитени и че за изпълнение на неговата строителна политика до 1936 год. за създаването на военния югославянски флотъ ще трѣбва да бждатъ построени още два 7,000 тонни кръстосвачи, десетъ 900 тонни изтрѣбители, 10 подводника за брѣгова отбрана, 12 торпедоносци отъ по 200 тона, 2 минни заградители и 30 торпедни катери. Едва следъ реализирането на горния строителенъ планъ югославянското главно командване смѣта, че Югославия ще бжде факторъ на Адриатическо море.

Излагайки накратко положението и стремежитъ на нашитѣ съседи за създаване на националната имъ защита, виждаме, че у всички проличаватъ основната мисълъ и убеждение, какво за защитата на националнитѣ и стопанскитѣ имъ интереси, на тѣхъ е необходимо преди всичко мощенъ и дѣеспособенъ флотъ. За тая целъ и съ тоя отъ голѣма важностъ въпросъ сж заангажирани най-отговорнитѣ фактори въ управлението на странитѣ, като сж ангажирали въ работа по създаването на флота всичкитѣ си национални сили.

За нашата страна не сж безъ значение морето и Дунава. Както едното, така и другиятъ сж играли всѣкога важна роль за нашето национално стопанство и държавна сигурностъ. Ограничението на България по отношение на военния флотъ отъ

страна на нашитѣ победители се направи съ едничката мисълъ, последната да нѣма съ какво да защити ефикасно своитѣ териториални и националностопански интереси откъмъ морето. Съ това се накърниха свещенитѣ права на народа ни, който споредъ желанието на сжщитѣ победители, има правото да сжществува, обаче нѣма правото да се защитава, което не почива на никакви правови принципи.

Изправени предъ днешното фактическо положение на нѣщата, когато ний не сме лишени поне отъ правото да мислимъ и да се загрижимъ за своята собствена сждба и за своето бждаще като народъ и държава, дългъ се налага на всички ни да се позамислимъ сериозно по тоя тъй голѣмъ важенъ за държавната ни сигурностъ и народно стопанство въпросъ и да възпитаеме нашия народъ въ духа на правилната оценка и съзнание за неговото значение за бждащото на страната ни. Нека стремежитѣ къмъ възсъздаването на родния воененъ флотъ стане култъ въ душата на нашия народъ и нека не забравяме, че морето и морскитѣ пжтища, които създаватъ огромни блага на тия народи, които ги притежаватъ, ще бждатъ запазени само тогава, когато има, кой да ги пази.

Впрочемъ нека си дадемъ ясна смѣтка за нашето географическо и стратегическо положение, нека погледнемъ и разберемъ значението на морето и морскитѣ пжтища за нашето стопанство и стопански интереси и нека най-после почерпимъ поука отъ нашитѣ съседи и тѣхнитѣ стремления, за да видимъ, че ний трѣбва да се загрижимъ за родния воененъ флотъ, който е голѣма праздната въ нашата национална отбрана. Водими отъ това съзнание, ний трѣбва да насочимъ нашитѣ усилия да се сдобиемъ съ такъвъ, и да осигуримъ почвата за неговото сжществуване, защото пакъ ще повторимъ „тежко на оня народъ, който съ кървавъ трудъ създава своитѣ блага и не може да си ги опази“!

А. Зернинъ.

ПЪРВИТЪ ИЗСТРЕЛИ.

Вече цѣлъ месецъ 5-и и 6-и дивизиони торпедоносци, базирайки се на Лапвикъ — опорния имъ шхеренъ пунктъ — поддържатъ нощна стража, като кръстосватъ на ширъ Финския заливъ между подводнитѣ насипи Олегъ и Аполонъ.

Тѣ работятъ на две смѣни. Подредъ — едната нощъ прекарватъ на море, а другата почиватъ, готови, обаче всѣки моментъ да вдигнатъ котва.

Есенното море реве. Равноденственитѣ бури разтърсватъ нѣжнитѣ корпуси на торпедоносцитѣ и разколебаватъ механизмитѣ. Нервно чукатъ машинитѣ, които вече се нуждаятъ отъ почивка и почистване. Парата просвирва презъ фланцитѣ. Хората се съсипаха и измориха.

А неприятелътъ нито се вижда, нито се чува. Но той е близо. Сѣнката му витае нейде насамъ.

Тѣзи дни бурята се разрази съ такава сила, че торпедоносцитѣ отъ 6-и дивизионъ, които бѣха съ по-малка водоизмѣстимостъ, не можахъ да издържатъ вълнението и прекараха нощта при входа на Ганге. Морето и на следния день бучеше пакъ тъй, като че бѣше сключило съюзъ съ дебнещия ни врагъ.

Наблюдателнитѣ постове донесоха, че точно на мѣстото, гдето нашитѣ торпедоносци поддър-

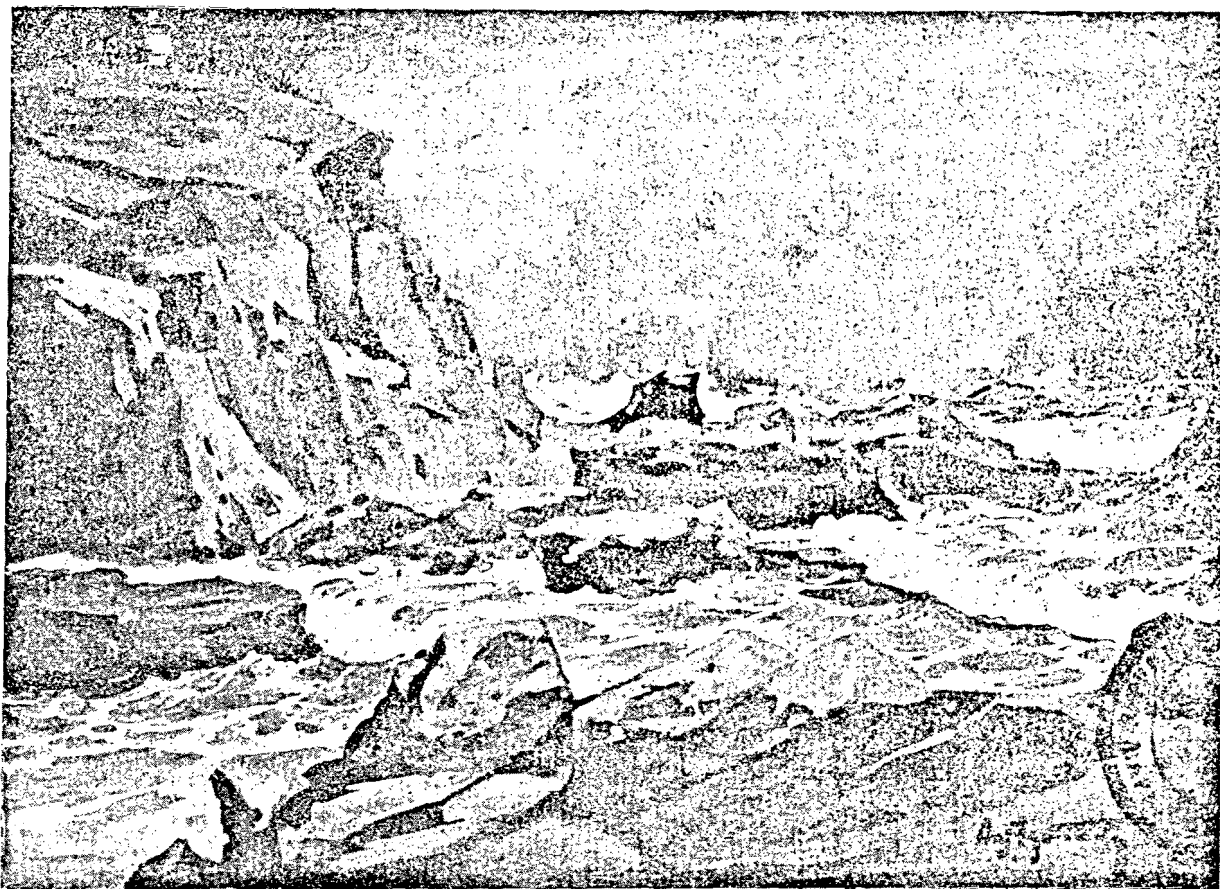
жаха своята завеса, се забелязватъ странични димове. Линейниятъ флотъ, заемащъ централна позиция, застана на щрекъ, готовъ всѣка минута да влѣзе въ бой. Но димоветѣ изчезнаха сжщо тъй внезапно, както се и появиха. На постоветѣ на службата за свръзка се стори, че всрѣдъ тѣзи димове се издига и нѣщо друго, прилично на пара. Може би зрението се бѣше преуморило, нервитѣ прекалено напрегнали, обаче всички постове показваха едно и сжщо.

Мълчаливото проникване на неприятелскитѣ кораби въ нашитѣ води можеше да означава само едно — че сж поставили мини. Затова, когато на другия день вълнението поутихна, къмъ морето се проточиха между камениститѣ острови въ дълга редица миночистачитѣ и торпедоносцитѣ.

На командния мостъ на миночистача „Проводникъ“ се намираше лейтенантъ Князевъ, досега груповъ миненъ офицеръ, който бѣше пожелалъ да се посвети на нова, по-интересна и особено опасна служба.

Когато излѣзоха на открито море, миночистачитѣ веднага взеха направлението, което имъ посочиха наблюдателнитѣ постове.

Торпедоносцитѣ сжщо се отпавиха въ открито

Ал. Мутафовъ.

Носъ Св. Агалина.

море и като вѣтрило се разпрѣснаха на страни.

Клатушкани отъ вълнението, тѣ ту леко се издигаха по гладкия гребенъ, ту заравяха носъ въ морето, като отхвърляха къмъ стени тѣ пѣна, която съскаше, клокочеше.

На линията Аполонъ—Олегъ торпедоносцитѣ намалиха хода си, и безъ да се изпускатъ единъ другъ изъ очи, започнаха бавно да се движатъ отъ северъ къмъ югъ и обратно, за да наблюдаватъ тази частъ отъ хоризонта, отгдето можеше да се появи врагътъ.

При бавния ходъ вълнението се понасяше мжчно. Надлъжното и странично вълнение съчетано съ настѣпателния ходъ напредъ образуваше едно винтообразно движение, отъ което, по дучитѣ на сигналиститѣ, болѣха очитѣ и се измъчваше душата.

Началникътъ на дивизиона слѣзе долу. Командирътъ на торпедоносца „Видный“, флагъ-офицерътъ и стражниятъ началникъ останаха на командния мостъ. Тѣ здраво се държаха о перилото и съ жаденъ погледъ дирѣха

Ал. Мутафовъ.

невидимия врагъ по хоризонта, който бѣше празенъ. Тъмно-стоманеното море рѣзко се отдѣляше отъ бледо-синьото небе, по което като снѣжни грамади се носѣха купове бѣли облаци.

— Вече пета седмица какъ скитахме, поне да бѣхме открили неприятеля, сърдито мърморѣше командирътъ и подрѣпваше отъ папиросата. — Скитахме ноще, а сега пѣкъ и презъ деня. Ни сънъ, ни почивка за измъчената душа, изпѣ той съ неподажаемъ фалшивъ гласъ.

Торпедоносецътъ зари носъ въ водата и вълната се разби о командния мостъ. Командирътъ се изтърси, гнѣвно хвърли намокрената цигара и облекчи душата си съ една изразителна ругатня.

— Даже и да попуши не може човѣкъ ама че...!

Торпедоносецътъ се потопи съ задната си частъ, наклони се, бавно се обърна на другата страна, и като се плѣзна по вълната, пакъ тежко заби носъ въ водата. Изкочилъ изъ водата, дѣсниятъ винтъ затрептѣ въ въздуха и разтнесе цѣлия

Единъ кѣтъ отъ Созополското пристанище.

корабъ. Единъ отъ сигналититъ скритомъ се наведе надъ водата.

— Тъй, тъй, — забеляза командирътъ, — ако ще плюешъ — плюй; ала службата си изпълнявай. Туй не е лесна работа. Отъ гдѣ си, отъ Скабско ли?

А. Мутафовъ

Созополското крайбрежие.

— Отъ Калужска губерния, вашескород...

— Туй-то, още не си привикналъ съ морето. И не гледай, какъ се клати, ами надалече: тогава по-малко ще усѣщашъ люлѣнето.

— Господа, обърна се той къмъ офицеритъ: свободни сте да пиете долу чай, ако това въобще е възможно. Защо всички изведнажъ да хабиме сили!

Офицеритъ се спуснаха въ каютъ-компанията. Тукъ вълнението се усѣщаше още по-силно. Отъ масата бѣха прибрали всички предмети. Коженитъ възглавници се бѣха смъкнали отъ дивана на пода и бавно пълзѣха подъ масата. Тъжно скръцаше бюфетътъ. Цареше зеленикавъ здрачъ, който ту свѣтлѣеше, ту и изведнажъ се сгъстяваше, когато свѣтлицитъ потънѣха въ водата.

Съ разкрасени нозе и улавяйки се за околнитъ предмети, ординарецътъ поднесе на офицеритъ чай, който тѣ поеа въ ржка, тъй като на масата нищо не се задържаеше.

Отъ неправилното удряне на винтоветъ, които всѣка минута се откриваха, всичко въ торпедоносца треперѣше съ нѣкакъвъ особенъ тежъкъ металически трепетъ.

Разговорътъ нѣкакси не вървѣше. Торпедоносецътъ изведнажъ се наклони и прозорчетата потънаха така дълбоко, че въ каютъ-компанията стана съвсемъ тъмно. Офицеритъ почувствуваха, че лежатъ на дивана. Но въ следния мигъ торпедоносецътъ се наклони на другата страна. Краката на масата съ трѣсъкъ се изтръгнаха отъ металическитъ гнѣзда и масата тежко се превърна съ краката нагоре. Офицеритъ автоматически се изправиха и като махнаха съ ржка, се отправиха въ каютитъ си. Но и тамъ не бѣше по-добре. Въ койката ясно се чувствуваше, какъ центърътъ на тежестта на тѣлото се мѣсти отъ главата къмъ краката и обратно. Главата ту тежко се натискаше о възглавницата, и краката се издигаха на високо, ту изведнажъ се усѣщаше една неприятна лекостъ, отдѣляше се отъ възглавницата, а краката тежко се блѣскаха о стената на шкафа.

Флагъ-офицерътъ се мъчеше да заспи, за да се освободи отъ неприятното усѣщане на люлението, но се унасяше само въ тежка дрѣмка. Отъ фотографията, която вѣсѣше насреща му, го гледаше съ ясни очи женска главичка, обкръжена съ буйни свѣтли кждрици. Когато отворѣше очитъ си, той постоянно срещаше погледа ѝ.

— О, ако ти знаеше... шепнѣше той. Очитъ му се сключиха. Торпедоносецътъ се разтнесе отъ неправилната работа на винтоветъ.

Роялътъ бѣше отворенъ и приятната мелодия на сантименталенъ романсъ му зазвуча. Презъ затворенитъ си клепки флагъ-офицерътъ виждаше други, мирни картини: Той бързо се спущаше съ автомобилъ отъ планината. Отстрани на пѣтя, задъ оградитъ, цвѣтѣха бѣли рози. Рози и въ ржцетъ и на шапчето на неговата съседка.

Автомобилътъ бързо се спусна надолу и започна да се качва по планината, която бѣше тъй стрѣмна, че той неволно се повали на гърба си и краката му се издигнаха нависоко, стана му неловко и страшно за спътницата му.

Вратата съ трѣсъкъ се отвори:

— Вашескород... се чу. Началникътъ на дивизиона ви вика горе.

Флагъ-офицерътъ скочи, навлѣче палтото си и изкочи навънъ, като здраво се държеше о перилото на стълбата, която сѣкашъ се изплъзваше изподъ краката му.

Той забърза къмъ командния мостъ, но едва успѣваше да запази равновесие. Вдѣхна морски въздухъ и се постара да си придаде съвсемъ бодъръ видъ.

— На вашитъ заповѣди, господинъ капитанъ! каза той на началника на дивизиона.

— Ха, ха, ха,—го посрещна съ добродушенъ смѣхъ той.—Преструва се, че не е спалъ! Е добре, добре. А я погледнете ей-тамъ,—махна той съ ржка къмъ хоризонта.

Флагъ-офицерътъ погледна презъ лѣвото крило на командния мостъ и видѣ три черни дима откъмъ откритото море.

— Най-после! — изтръгна се отъ устатата му. Доближи бинокла къмъ очитъ си и започна внимателно да разглежда дима.

— Е, какво? — попита го началникътъ на дивизиона.

— Споредъ дадения ни отъ службата за свръзка планъ, тамъ нѣма наши кораби. Значи това е неприятелътъ.

— Така. Дайте ми сега една телеграфна бланка.

И съ едъръ почеркъ, началникътъ на дивизиона написа радиотелеграма: Виждамъ неприятеля въ квадрата № 85. Курсъ—изтокъ

— Шифрувайте и я изпратете по-скоро, заповѣда той.

— Телеграфистътъ да дойде на командния мостъ, викна командирътъ. Флагъ-офицерътъ извади шифъра и бързо шифрува телеграмата. Телеграфистътъ се спусна стремглаво въ радио-кабината.

— Семенъ Иличъ, обърна се началникътъ на дивизиона къмъ командира:

— Обърнете насреща съ съвсемъ малко отклонение на лѣво, за да видимъ профила. Дайте пълненъ ходъ!

Торпедоносецътъ обърна къмъ юго-изтокъ. Черенъ димъ изви изъ всичкитъ тръби. При усиления ходъ люлѣението се намали. Неприятелътъ продължаваше да се движи съ сѣщия курсъ. Следъ

нѣколко минути се виждаше вече цѣлата колона. Отпредъ се открояваше силуетътъ на лекъ кръстосвачъ, изтрѣбителъ на торпедоносцитѣ.

— Кой е това? Запита началникътъ на дивизиона.

— Кръстосвачъ отъ типа „Аугсбургъ“.

— Тогава нѣмаме работа тукъ. Насочете къмъ миночистачната команда. Трѣбва да ги предупредимъ да прибератъ вжжетата.

Съ прилепени къмъ очитѣ си бинокли, офицеритѣ непрекъснато следятъ неприятелския кръстосвачъ. Трептящъ отъ бързото движение, торпедоносецътъ се носѣше къмъ миночистачната команда, чието мѣсто се познаваше по тънкия струйки димъ на източната частъ на хоризонта.

Неприятелътъ се движеше отзадъ малко влѣво и леко догонваше торпедоносца. Подъ първата тржба на вражеския кръстосвачъ блѣсна зелениково огънче, и следъ двадесетъ секунди, недалече отъ торпедоносца се издигна изъ водата висока струя, която бавно се разнесе по вѣтъра.

— Веднага следъ първата сеиздигнаха още три струи една следъ друга, все по-близо, като че нѣкой тичаше съ лека стѣпка следъ торпедоносца и изтрѣгваше изъ вълнитѣ пушесто—бѣли разпиляващи се въ въздуха водоскоци.

— Господа! — вече можемъ да се поздравимъ съ бойно кръщение, каза командирътъ на офицеритѣ.

— Дайте телеграма: „присъединявамъ се скоро къмъ миночистачната команда. Неприятелътъ ни преследва“ — заповѣда началникътъ на дивизиона.

Торпедоносецътъ се носѣше съ пълненъ ходъ, безъ да отговаря на неприятелскитѣ изстрели, тъй като разстоянието между вражескитѣ кораби бѣше по-големо отъ обема на 75 м. м. орджие, съ което бѣше въоръженъ.

Неприятелътъ прекрати огъня, обаче продължаваше да преследва торпедоносца. Струйкитѣ димъ отъ миночистачитѣ се приближиха. Вече се забелязваха дребничкитѣ силуети, събрани наблизко единъ до другъ. Изведнажъ тъкмо изъ срѣдата имъ се издигна високъ бѣлъ стълбъ, който се задържа дълго на хоризонта. Всички отправиха биноклитѣ къмъ него. Стълбътъ бавно се топѣше въ въздуха. Отъ двѣтѣ му страни се показаха два необяснимо какви червени конуса.

— Мина избухна, — каза флагъ-офицерътъ. Но какво означаватъ тия конуси?

Мълчаливо и напрегнато всички се мжчаха да разгадаятъ загадката.

— Знаете ли какво? Загина единъ отъ миночистачитѣ. Той се е разцепилъ на две, и ние виждаме сега обърнати съ подводнитѣ си части носа и кърмата, които потъватъ въ водата.

— Какви страхотии разправяте? — възрази нѣкой.

— Не страхотии, а така си е, — потвърди командирътъ. Личи си веднага, че въ сжщностъ още не сме се кръстили бойно. По старъ навикъ все търсимъ благополученъ изходъ.

Разцепениятъ силуетъ изчезна подъ водата.

— Потъна, — тихо проговори началникътъ на дивизиона и подигна фуражката си. Пратете да кажатъ на механика да даде максималенъ ходъ. Може би тѣ не сж получили телеграмата ни, трѣбва по-скоро да се приближимъ и да ги отправимъ назадъ. Подайте сигналъ: „връщайте се“!

Сигналиститѣ се засуетиха. Механикътъ се яви самъ и като разбра, каква е работата, бързо се спусна въ огнярната. Дебели тежки кълба черъ димъ се извиха изъ тржбитѣ. Нервно и провлачено завиха

вентилаторитѣ. До миночистачитѣ оставаха още петдесетъ и петъ кабела или 10 минути ходъ.

Най-сетне забелязаха, че отъ челния миночистачъ сигнализиратъ. Сигналиститѣ взеха знамената, за да отговорятъ. Флагъ-офицерътъ започна самъ да разчита.

— Какво казвате? — Нетърпеливо запита началникътъ на дивизиона.

— Не се вижда. Прѣчи димътъ.

— Обърнете малко на югъ!

— Сега вижда ли се?

— Да... „Вие се движете по...“ не се разбира: сигналисти, предайте „виждамъ ясно“. „Вие се движитѣ по... минно поле.“

— Спрете машинитѣ, заповѣда началникътъ на дивизиона. Командиритѣ на носовото орджие да застанатъ на носовия навесъ, при самия вълнорѣзъ. Да наблюдаватъ и да докладватъ, какво се вижда. Командиритѣ се спуснаха отъ орждейната площадка, наведоха се надъ оградата и втрениха очи въ водата.

— Дайте минималенъ ходъ. Трѣбва внимателно да се промѣкнемъ.

— Отлѣво мина съ похлупакъ, извика единъ отъ командиритѣ.

— Кормилото на дѣсно, заповѣда командирътъ.

— Точно срещу носа — мина, извика другъ.

— Още на дѣсно, заповѣда пакъ командирътъ.

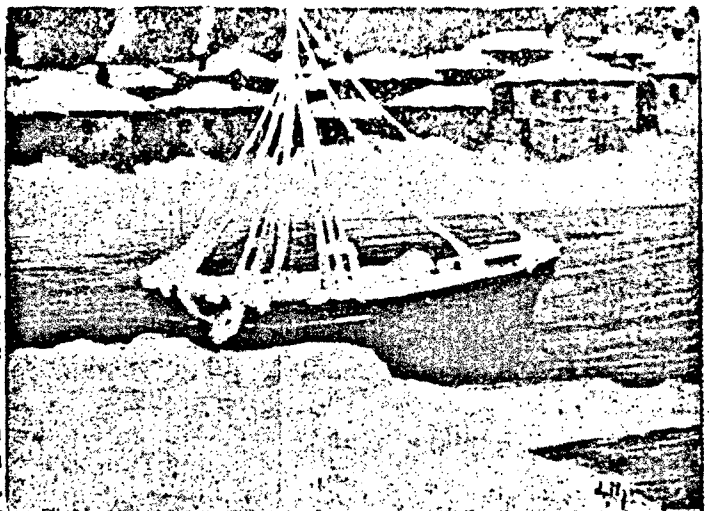
— Юрий Феодоровичъ, обърна се командирътъ къмъ стражевия началникъ, — слѣзте и вие сами на носовия навесъ и докладвайте.

Набраната въ котлитѣ за най-силенъ ходъ пара, като не намираше приложение въ машината, започна да се изтрѣгва презъ предпазителнитѣ клапи на гжсти бѣли струи. Нетърпимо съскане заглуши ушитѣ.

— Не чувамъ нищо, съ пресиленъ гласъ викаше командирътъ на стражния началникъ. Последниятъ показа съ ржка на лѣво. Кърмчията изведнажъ го облѣ погъ, и той завъртѣ колелото.

— Задръжъ, спрѣ го командирътъ. Не раздрусвай кърмата.

Наведени надъ оградата, началникътъ на ди-

А. Мутафовъ Созополското пристанище въ зименъ снѣгъ.

визиона и командирътъ видѣха какъ покрай лѣвата стена отплаваше назадъ и се люлѣеше подъ водата цѣлъ букетъ рогати, като че свързани, наедно мини.

Торпедоносецът бавно премина между миночистачитъ и излѣзе на свободна вода следъ тѣхния началникъ, който събираше следъ себе си своето славно ято.

— Преминахте като по чудо презъ северния жгълъ на минното поле, каза по тржбата началникътъ на миночистачитѣ. А тукъ загина „Проводникъ“, „Прочный“ спасява обслугата.

— Връщайте се! извика въ отговоръ началникътъ на дивизиона. Неприятелътъ се приближава. Ще остана тукъ, докато прибератъ хората.

Въ този мигъ изъ водата се издигнаха стремително два бѣли водоскока отъ дветѣ страни на крайния миночистачъ.

Всички бинокли се насочиха веднага къмъ неприятеля, който разгърнатъ въ боенъ редъ, започна да обстрелва миночистачитѣ отъ разстояние недостъпно за артилерията на торпедоносцитѣ. Той не се приближаваше повече, защото се страхуваше отъ минното поле. Пазенъ отъ два голѣми торпедоносци, той бѣше спрѣлъ машинитѣ и най-спокойно открилъ бързъ огънь. Крайниятъ миночистачъ „Якоръ“ бѣше цѣлъ закритъ отъ пѣна. Зелени свѣтлини бѣгаха по стената на неприятелския кръстосвачъ. Глухо гърмѣха отдалечнитѣ изстрели. Около изостаналия миночистачъ изразваха като гора все нови и нови водни стълбове, които го закриваха съвсемъ.

— Край! мрачно произнесе началникътъ на дивизиона и обърна погледъ къмъ „Прочный“, останалъ още отъ сугринята при миночистачната команда за свързка. Безъ да се смущава отъ па-

дашитѣ наоколо снаряди, той продължаваше да спасява едва държащи се въ водата хора.

Стрелбата изведнажъ утихна. Всички неволно устремиха погледъ къмъ миночистача, цѣлъ въ вода отъ непрекъснато падашитѣ снаряди. Презъ мжтната завеса на бавно разнасяшитѣ се водни стълбове постепенно се откри тѣмниятъ силуетъ, който спокойно продължаваше пътя си напредъ.

— Живъ е дяволътъ! възкликна стражниятъ началникъ радостно.

— Нѣ се шегувайте въ такъвъ моментъ строго забеляза командирътъ, — може би, тамъ има ранени! Изведнажъ неприятелътъ рѣзко обърна и подъ пълна пара запрчна да се отдалечава на западъ.

— Защо ли? помисли си флагъ-офицерътъ, и като огледа внимателно хоризонта, видѣ кръстосвачитѣ „Макаровъ“ и „Баянъ“, които се силѣха да пресѣкатъ курса на неприятелскитѣ кораби. Сивитѣ имъ силуети растѣха всѣка минута.

За мигъ на флагъ-офицера се стори, че всичко това произлиза на единъ особенъ, недействителенъ, като че ли неосезаемъ фонъ. И кръстосвачитѣ, като че бѣха нарисувани на далечна декорация, сжщо и цѣлата движеща се панорама, въ чийто центъръ стенатъ и умиратъ хора.

Миночистачитѣ се изтегнаха въ дълга колона и се отправиха къмъ шхерата.

Приближи се „Прочный“?

— Прибрахте ли всички? запита презъ тржбата началникътъ на дивизиона.

— Прибрахме 17 човѣка, отвърна гласъ отъ „Прочный“. Загина лейтенантъ Князевъ и съ него 12 души отъ обслугата.

Превела: Е. Я.

В. П. Гочевъ.

† ИВАНЪ СТОЯНОВЪ

На 4. априлъ т. г. склопи очи звинаги известниятъ на българското общество и учителиство варненски гражданинъ Иванъ Стояновъ. Покойниятъ, благодарение на това, че като студентъ по история редовно посещавалъ семинарнитѣ упражнения на проф. Милуковъ, бѣ отлично подготвенъ за научна работа. Той, макаръ че презъ повечето време на преподавателската си дейностъ, бѣ гимназиаленъ учителъ, винаги се занимаваше съ наука. Той отлично познаваше българската история съ всички нейни изгачици и бѣ вече готовъ да напише пълненъ наученъ курсъ по българска история. Като частенъ доцентъ въ Варненското Висше Търговско училище Иванъ Стояновъ тури основа на катедрата по стопанска история на България. Редъ години той събиралъ материали и готвеше да напише въ библиотеката „Четиво по българска история“ популярна стопанска история, като въ сжщото време работи и върху единъ строго наученъ курсъ по стопанска история на България. Съ нетърпение той очакваше края на учебната година, за да се пре-

даде на чисто научна дейностъ. Съ особно писмо той даже събщи въ търговската камара, че отъ 15. септемврий т. год. напуща длъжността си — учителъ по история и география въ Варненското сръдно-търговско училище. Смъртта тури край на неговата научна дейностъ въ едно време, когато той се чувствуваше най-добре подготвенъ да работи. Неговата дейностъ е особена ценна за насъ, защото той страстно обичаше България. Като историкъ и добъръ икономистъ, той ценеше морето. Той бѣ обичанъ отъ сдруженото учителство и много често четеше изъ България на учители и граждани беседи и за нашето минало. Въ тия беседи той изтъкваше значението на Черно и Егейско морета за България. Тия морета като естествени граници на българското племе сж необходими за запазването на България и за нейното политическо и икономическо развитие. За него историческитѣ факти бѣха отъ голѣмо значение. Аспарухъ, макаръ че произхождалъ отъ южнорускитѣ степи, разбралъ голѣмото значение на Черно море и укрепилъ брѣга съ

† Иванъ Стояновъ.

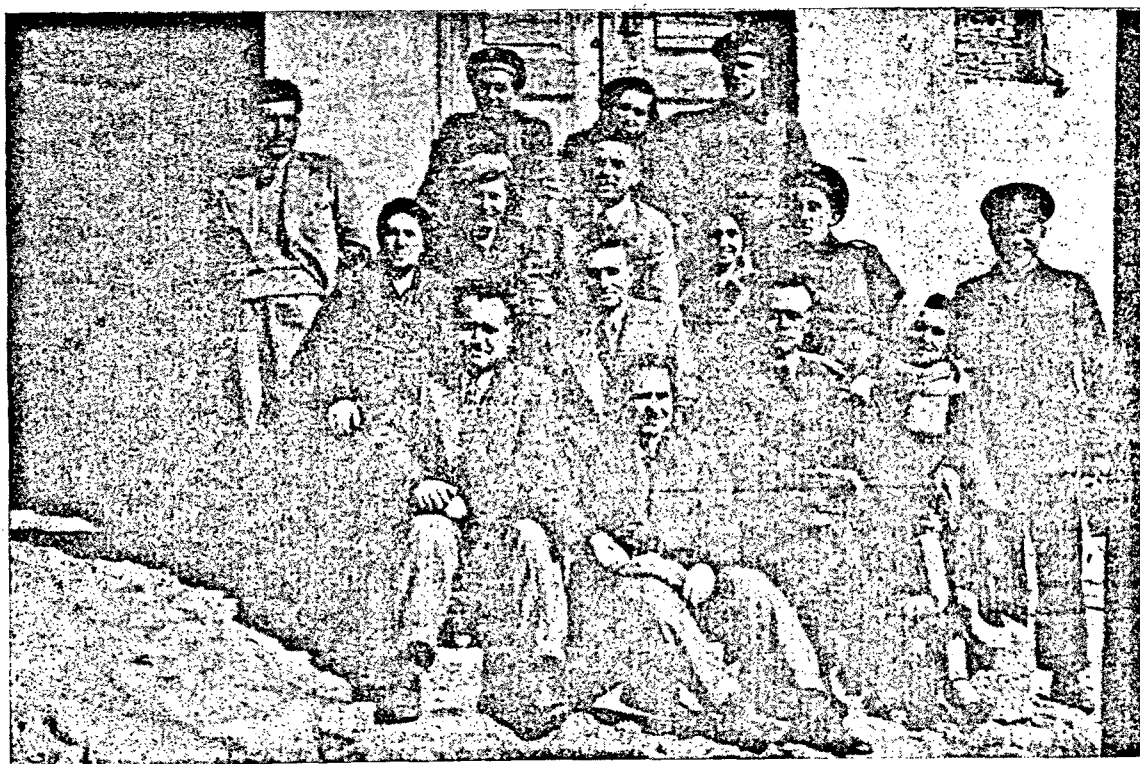
окопи и насипи, които сж опазени до днешенъ день. Известно е, че по-късно България завладѣ брѣговетѣ на Егейско море, а при Ив. Асент II България се закрепилъ и по брѣговетѣ на Адриатическо море. Презъ това време се развили търговскитѣ сношения на България съ Дубровникъ. Дубровнишкитѣ търговци внасяли въ България метали, платове, галантерийни стоки и др.; а изнасяли отъ обширната българска държава храни, медъ, кожи и други сурови произведения. Всичко това е спомагало да се увеличи производството въ България, да забогатѣе страната, което пъкъ косвено съдействувало за усилянето на България и политически. Тия исторически факти сж служили за здрава опора на Ив. Стояновъ да поддържа, че всѣки българинъ трѣбва да обикне морето, че българското племе не може съ насилствени договори да се държи далечъ отъ своята естествена граница—Бѣло море. Той не бѣ шовинистъ, не проповѣдваше война, но бѣ увѣренъ, че рано или късно, въ интереса на общия миръ, справедливитѣ естест-

вени български аспирации ще бждатъ удовлетворени и че България ще владѣ севернитѣ брѣгове на българското Бѣло море.

Ив. Стояновъ като историкъ се живо интересуваше и отъ археологичното дѣло въ България. Още като младъ учител той ръководи, по поръчка на министерството на народната просвѣта, археологични разкопки въ Розовата долина. Въ Варна той бѣше членъ на Варненското археологично дружество, и отъ редъ години и членъ на настоятелството на дружеството. Презъ последнитѣ години той проучваше разни археологични находки отъ източна България, предимно отъ Варна. Бѣ вече уговорено да проучатъ и издадатъ съ г. Шкорпилъ множеството находки, съхранявани въ Варненския музей, но преждевременната смъртъ тури точка на всички планове.

Смъртта на Ив. Стояновъ е чувствителна загуба и за България и за науката.

Вѣчна му паметъ!

Една морска вечеръ въ Созополъ.

Една морска вечеръ въ Созополъ. Българскиятъ Народенъ Морски Сговоръ, созополски клонъ, на 3 февруарий т. г. изнесе въ театралния салонъ битовата пиеса „Когато самодивитѣ залюбятъ“.

Дългата подготовка на артиститѣ—любители възбуди любопитството на гражданството, което още повече се засили, когато се достави специаленъ прожекторъ за свѣтилни ефекти отъ Флота—Варна.

За пръвъ пжтъ въ Созополъ се даваше илюзия на игра на самодиви, всрѣдъ тайнственитѣ дебри на балкана.

Това, за което жадува всѣки созополчанинъ, далечъ отъ балкана, е предъ очитѣ му: гора при

лунна свѣтлина.... Пѣсень на славей.... Глухъ отзвукъ на звънци отъ време на време напомня за стадата овци прѣснати въ балкана. Звуци отъ кавалъ редятъ тжжна пѣсень за несбжднати мечти!

Презъ цѣлото време интересътъ на публиката къмъ пиесата не престана. Добрата подготовка позволи на артиститѣ всѣки да изживѣе естествено дадената му роля и да прояви таланта си.

Накрая г-нъ Лейтенантъ Минковъ Д., съ сбито и съдържателно слово изтъкна значението на Морския Сговоръ, като родолюбива и културна организация и благодари на созополчани за проявения отъ тѣхъ интересъ.

П. Маргинъ.

ДОКЛАДЪ

за организацията и резултата отъ детското лѣтoviще въ гр. Варна, уредено по инициативата на В. Търновския клонъ на Б. Н. М. Сговоръ презъ лѣтата на 1931 и 1932 години отъ домакина на сѣщото, предъ Общото годишно събрание на клонъ въ заседанието му на 18.11.1934 г.

Ув. Господа членове,

Деца, най-скѣпото съкровище на родители и родина, сѣ застрашени твърде много за своето здраве и животъ и основателно извикватъ тревога и грижи у родите-

и ние виждаме, какъ у насъ край черноморския брѣгъ и по красивитъ планински кѣтoве изникнаха множество сгради за лѣтoviща, нѣкѣде твърде комфортни и изискани. Дигнаха се гласове, че сѣ хвърлени за тая целъ прѣкомѣрни сръдства, които не бѣха се оправдали отъ малкитъ

Морската колония на Ямболския клонъ—1933 г.

ли, общественици и обществени организации. Тежкитъ материални, жилищни и обществени условия, въ които сѣ поставени да живѣятъ грамадна частъ отъ тѣхъ, особено въ голѣмитъ градове, лошитъ и нехигиенични училищни сгради, въ които прекарватъ, даватъ своя тежкъ и жестокъ отпечатъкъ върху тѣхния организъмъ и здраве и сѣ бързъ потикъ ги водятъ къмъ физическо израждане. Ако искаме да ги спасимъ отъ тая разруха, трѣбва да поставимъ грижата за тѣхното здраве на първо мѣсто. Това зло тая опасностъ не сѣществува само у насъ. Въ по-малки размѣри тя сѣществува и въ другитъ страни, но у насъ маршътъ ѝ е силенъ, застрашителенъ.

Половината отъ нашитъ деца страдатъ отъ явна, скрита и жлезиста туберкулоза, рахитизъмъ и други болести, които науката и медицината намиратъ, че твърде радикално и бързо се лѣкуватъ отъ действието на слънчевия лѣжъ, планинския и приморски въздухъ и климатъ, морскитъ, рѣчни и пѣсѣчни бани. Нуждата да се изкаратъ децата отъ лошитъ хигиенични и жилищни условия и да се поставятъ подъ лѣчебното и здравно въздействие на тия благодатни природни и климатически условия, извика на животъ, и въ чужбина много отдавна, а у насъ преди 10—15 години, планинскитъ и приморскитъ детски лѣтoviща. Невъзможността на отдѣлни родители да се справятъ съ всички прѣчки и сами да поставятъ децата си въ благоприятни за здравното имъ закрепване условия, наложи да се поеме тая грижа отъ колективнитъ професионални, кооперативни и други стопански и културни организации. Отначало това бѣ дѣло на отдѣлни деятели, предимно лѣкари, но постепенно тя се разшири и обхвана по-широки сръди. Основаха се лѣтoviща отъ благотворителни и културни организации и комитети, които съ помощи и благотворителни сръдства, станаха инициатори, популяризатори и създатели на детскитъ лѣтoviща.

Нуждата да се организиратъ лѣтoviщата на модерни начала, да се снабдятъ съ специални сгради на подходящи мѣста, добре обзаведени, налагаше да се разполага съ значителни материални сръдства, каквито частната инициатива, културни организации и комитети при днешнитъ кризисни времена, мѣчно можаха да събератъ. Налагаше се тя да се поеме отъ голѣмитъ обществени и стопански организации, които въ крѣга на своитъ социални и културни задачи намѣриха, че трѣбва да поематъ тая грижа за спасение на децата на сѣсловиата, които сѣ организирани задъ тѣхъ, възприеха и практически реализираха идеята за детскитъ лѣтoviща, така както въ голѣмитъ държави става това.

резултати, които се добиватъ отъ лѣтoviщата само презъ лѣтнитъ два месеца. Идеята на тия организации, обаче, е по-широка. Тѣ се стремятъ да развиятъ лѣтoviщата въ климатически училища, примѣръ сѣ лѣтoviщето покрай черноморието ни, на Софийското училищно настоятелство, което го се използва презъ всички почти сезони на годината и напълно ще оправдае голѣмитъ грижи и масови сръдства.

Споредъ даннитъ на Дирекцията на нар. здраве презъ 1932 година сме имали 83 лѣтoviща, въ които сѣ лѣтували по-вече отъ 7800 деца.

Голѣма частъ отъ тѣхъ нѣматъ специални помѣщения и удобства, а се настаняватъ временно въ училищни и частни сгради, нѣкои отъ тѣхъ неудобни и съвсемъ непригодни и съвсемъ неотговарящи на изискванията на модернитъ детски лѣтoviща. Това сѣ временни инициативи, които впоследствие ще изгаснатъ.

Съ такава трудна задача нашиятъ клонъ на Б. Н. М. С. въ гр. В. Търново се бѣ заелъ, като устрои въ едно отъ първон. у-ща въ гр. Варна детска колония презъ лѣтата на 1931 и 1932 година.

Животътъ и организацията на детскитъ лѣтoviща у насъ и въ чужбина, наблюденьята и изучаванията, направени отъ дейцитъ въ тая областъ — лѣкари, педагози, кооператори и общественици, а така сѣщо и тия на дирекцията на народното здраве и Министерството на Народното Просвѣщение, които сѣ изработили и типовъ правилникъ за детскитъ лѣтoviща, даватъ, изобиленъ материалъ и възможностъ на всѣко лѣтoviще да си начертае такива начала и нареби. И следъ като отчасти бѣ превъзможнато почти всичко, колонията на В. Търновския клонъ се устрои за пръвъ пѣтъ презъ лѣтото на 1931 година и лѣтува въ гр. Варна 28 дни, отъ 5 юлий до 2 августъ с. г. въ едно доста отдалечено отъ морския плажъ първон. училище: „Сава и Ангелари“.

Лѣтувалитъ колонисти бѣха всичко 27 деца — 6 момчета и 21 момичета, отъ които 5 отъ първоначалнитъ училища, 7 отъ прогимназията и 14 отъ гимназията. Персональтъ на колонията бѣ 6 души: 1 управителъ, 2 рѣководители, 1 домакинъ, 1 готвачъ и 1 прислужница.

На всички колонисти още при трѣгване бѣ направенъ медицински прегледъ отъ градския лѣкаръ Д-ръ Караивановъ и резултатътъ отъ него бѣ вписанъ въ личнитъ имъ карти. Изпратени отъ родителитъ имъ на гара Търново и предадени на рѣководното тѣло, всички колонисти пристигнаха на 5 юлий по обѣдъ въ гр. Варна. На следния денъ имъ се направи още единъ медицински прегледъ

отъ Д-ръ Пашевъ, лѣкаръ на колониститѣ при Главното управително тѣло на Морския сговоръ, съ който прегледъ се опредѣли режимътъ на печенето на слънце и къпането въ морето, споредъ който режимъ, колониститѣ бѣха разпредѣлени на 5 категории. Първитѣ два дни се използваха въ разходки и опознаване на града.

На всички колонисти бѣха дадени наставления по правилника за колониститѣ, като се вмѣни въ дългъ на всички точното имъ изпълнение. Споредъ тия наставления отъ сутринъ 7 часа, до вечеръ 10 часа, времето бѣ разпредѣлено и използвано най-рационално отъ всички. Имаше колонисти, които изпърво не можеха да свикнатъ на общия режимъ, но тѣ бѣха твърде малко и го чувстваха само въ първитѣ дни.

Дълга да отбележа, че отъ голѣмо значение за успеха на лѣтованията е правилниятъ подборъ на децата, съобразно нуждитѣ на тѣхното здраве и организъмъ. Духовниятъ развой на децата подсказва, че биха удобно и леко лѣтували две групи деца отъ 9 до 14 години съвмѣстно отъ двата пола и отъ 14 до 19 години раздѣлно за всѣки полъ.

Това разграничение го нѣмаше въ дветѣ години на лѣтуване, затова се срещаха неприятности отъ по-възрастнитѣ колонисти — момичета. При първото и второто лѣтувания бѣха уредени екскурзии съ лодки до Галата, Пейнерджика, Кораловагъ, Флота, Карантината, Св. Константинъ, Аладжа Монастиръ и др. Разгледани и посетени бѣха Морският музей и аквариумътъ.

Особно доволни оставаха колониститѣ отъ тия разходки и следъ всѣко завръщане почваше да се гласи нова разходка. Презъ дветѣ лѣтувания бѣ устроенъ и курсъ по плуване, който даде добри резултати, въпреки малкото му времетраене. Ржководителъ на курса бѣ морският офицеръ мичманъ Цв. Поповъ.

Въ началото на всѣко лѣтуване се забелязваха деца съ малкъ апетитъ, дори вискателни къмъ яденето, но впоследствие апетитътъ имъ се доста увеличаваше и нищо не хвърляха отъ храната си.

При първото лѣтуване — заболявания почти нѣмаше, освенъ малки разстройства на стомаси у нѣкои деца, които се дължаха на аклиматизирването имъ. Тоза бѣ отрадното явление за една колония. Всички се радваха на добро здраве, благодарение на добрата питателна храна, на чистия морски въздухъ, на веселия безгриженъ животъ, прекаранъ най-често въ морската градина, въ екскурзитѣ, игритѣ, пѣснитѣ и забавитѣ на открито. Всички тѣзи условия бѣха указали голѣмо влияние върху физическото имъ закрепване и душевно ободряване, особено на нуждающитѣ се. Отъ медицинския прегледъ при завръщането на

за пѣтни на сжщитѣ, пѣтни на ржководния персоналъ и разни — 5,885 лева.

или всичко разходъ — 34,390 лв.

При общъ приходъ — 37,865 лв.

и при разходъ — 34,390 лв., колони-

ята приключи съ единъ излишекъ отъ 3,475 лв.

Разходътъ 34,390 лева, раздѣленъ на 33 — числото на колониститѣ, дава на дете — 1042 лева разходъ.

Само за храна на колонистъ излиза по 24.12 лв. на день, при една разкошна и обилна храна.

Отъ всички 33 колонисти, съ ржководния и прислужния персоналъ, 26 сж били съ такси 1,000, 1,200 и 1,500 лв. Само единъ колонистъ се е ползвалъ съ безплатно лѣтуване. Останалитѣ безплатни 6 сж ржководниятъ и прислужниятъ персоналъ.

Презъ лѣтото на 1932 година клонътъ устрои за втори пѣти лѣтуване пакъ въ сжщото у-ще „Сава и Ангелари“.

Съставътъ на колонията бѣ:

1) Децата колонисти — 40, отъ тѣхъ — момчета 14 отъ 8 до 15 год. възраст, момичета — 26 отъ 9 до 19 годишна възраст.

2) Персоналътъ на колонията бѣ 6, както и предната година.

При сжщия редъ и правилникъ се изпълняваше всичко, както и презъ миналото лѣтуване презъ 1931 година.

За отбелязване бѣ, че лѣкарътъ на колонията Д-ръ Пашевъ, макаръ че не се числеше въ състава на сжщата, изпълняваше най-добросъвестно своя дългъ, за което му се изказа на време голѣмата благодарностъ отъ името на колонията.

За издрѣжка на колонията отъ 5.VII до 1.VIII включително за 28 дни е изразходвано всичко, както следва:

1) За храна и напитки по разкладка 23,495 лева.

2) За новъ инвентаръ на колонията, трапезарията и спалнята и поправка на стария инвентаръ 6,167 лева.

3) Пѣтни и дневни на ржководния и прислужния персоналъ на колонията и заплата на сжщия 3,860 лева.

4) Гориво за кухнята и освѣтление на кухнята и спалнитѣ на колонията. 906 лева.

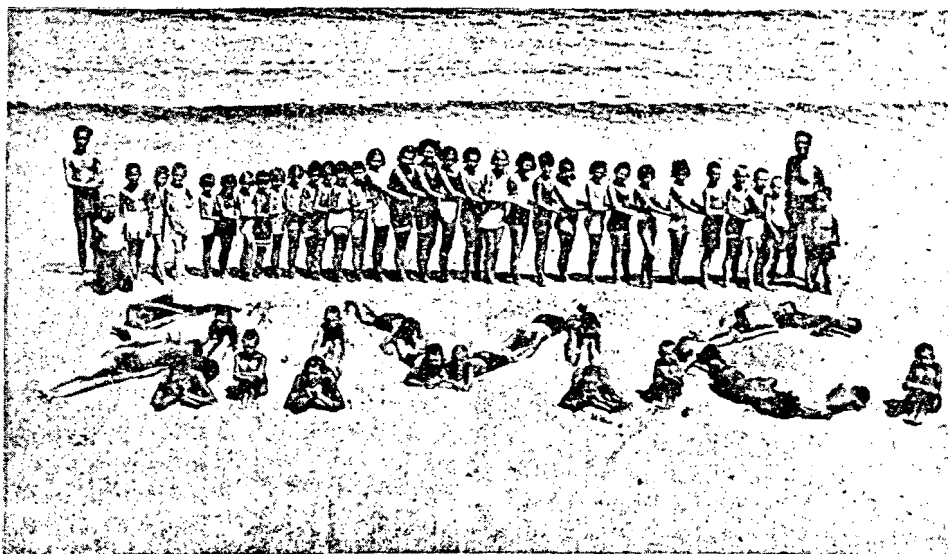
5) Поддържане хигиена, лѣкарства и лѣкарски хонораръ 2,106 лева.

6) Транспортъ на багажи, инвентаря и непредвидени 1,819 лева.

7) За екскурзии и проучване мѣста за колонията 490 лева.

8) Канцеларски разноски 170 лева.

Всичко разходъ . . . 39,013 лева.

Морската колония на Ямболския клонъ — 1933 г.

първата смѣна се установи, че всички иматъ подобрене, наддали сж въ ръстъ и тѣло.

За издрѣжката на колонията презъ първото лѣтуване е изразходено всичко, както следва:

По смѣткоразписки и бележки 34,390 лв.

отъ които — а) за храна 22,287 лв.

б) за инвентаръ 6,468 лв.

в) За заплати на готвачката, нейната прислужница,

По прихода. Постѣпили отъ вноски на колонисти по 1,200, 1,000 и 700 лева на колонистъ и помощи отъ друга, де всичко 44,100 лева. И така, колонията е приключила съ излишекъ отъ 5087 лева.

Разходътъ 39,013, лв. раздѣленъ на числото на колониститѣ заедно съ ржководния персоналъ дава 848 лв. на колонистъ за презъ цѣлото лѣтуване. Само за храна на ко-

лонистъ се пада по 18'90 лв. Общо на лице за единъ день се пада по 31'77 лева разходъ.

Резултатитъ отъ двѣтъ лѣтувания сж добри. Всички колонисти презъ второто лѣтуване сж надали съ 56'800 кгр., като срѣдно едно лице е надало 1'420 кгр. При първото лѣтуване нѣкои деца надалахъ съ по 4 кгр.

Заболѣвания. Презъ второто лѣтуване имаше само две, отъ които едно дете още преди да постѣпи въ колонията, бѣ съ нервни разстройства. За сжщата колонистка бѣха изразходени медикаменти надъ 500 лв. Впоследствие, обаче, оказа се, че на сжщата е подействувало твърде много морелѣчението. Имаше и деца съ сифилис, за които действието на морския пѣсъкъ и морските бани бѣха наистина благодатни. На една колонистка, лѣтувала презъ двѣтъ лѣта, съ жлезисти подувания, въ края на второто лѣтуване, подуванията бѣха съвсемъ изчезнали. И много още случаи на деца, които имаха почти всички видимо подобрене.

Като се изключи само обстоятелството, — помѣщенieto съ своитѣ лоши клозети и отдалечеността му отъ морето, останалото всичко бѣ задоволително, при максимумъ жертви, които даде клонътъ.

Надѣвамъ се за въ бждеще и това неудобство да бжде премахнато, инициативата е вече взета отъ клона ни и Главното управително тѣло на Б. Н. М. С.

Презъ лѣтото на 1933 година бѣ отпусната за помѣщение на колонията ни III прогимназия въ съседство съ морската градина, но за съжаление колония презъ това лѣто не се устрои по редъ причини.

За успѣха на едно лѣтовище, смѣтамъ да посоча мнението на Ангелъ Петровъ, единъ добъръ и вещь познавачъ на организацията на детскитѣ лѣтовища у насъ, печатано въ списание „Учит. мисль“ год. 32/33. Смѣло може да се каже, че дѣлото и ржководството на детскитѣ лѣтовища, съ малки изключения, е въ ржцетѣ на българския учител, то е негово дѣло. Споредъ даннитѣ на Дирекцията на народното здраве презъ 1932 год., обхващащи децата отъ задължителната и срѣдношколска възраст, общо 83 лѣтовища съ повече отъ 7,800 деца — лѣтовници, сж били повѣрени на около 390 учители — ржководители и 72 лѣкари.

За тия ржководители обаче се изисква преди всичко да бждатъ физически и душевно здрави. Да притежаватъ качества на добрия учител — възпитателъ, да иматъ дарба, влѣчение, интересъ къмъ възпитанието и отглеждането на децата, да иматъ педагогическа подготовка, да бждатъ наблюдателни, добри психолози — практики, за да умѣятъ да откриватъ и отчитатъ лесно и вѣрно качества на детската душа и да си служатъ умѣло съ подходящи педагогически срѣдства, когато имъ стане нужда. Дълга — да подчертая, че подборътъ на цѣлия персоналъ трѣбва да бжде внимателенъ и грижливъ. Той не бива често да се промѣня. Не така лесно се подготвятъ и школуватъ управители, ржководители, готвачи, чистачи и др. за детскитѣ

лѣтовища и че и самитѣ лѣтовища сж школа за тѣхъ. Винаги трѣбва да се има предъ видъ, че съответно длжноститѣ и функциитѣ на лѣтовището, трѣбва да се опредѣлятъ и качества на лицата, които ще изпълняватъ тия длжности и функции, защото лицата сж, които изграждатъ и провалатъ лѣтовището. Така всички съ своитѣ качества и достоинства трѣбва да бждатъ отправени чрезъ съответни наредби и контролъ въ една посока и за една целъ — успѣхътъ на лѣтовището. Затова лѣкарътъ има въ лѣтовището своята голѣма задача, отъ вѣщото изпълнение на която зависи постижението на неговитѣ специални здравно-хигиенични цели. Подбиране на подходяще лице за домакинъ на лѣтовището е отъ голѣма важностъ. Той заема и изпълнява единъ важенъ ресоръ на пазителъ на имуществото и материалнитѣ срѣдства на лѣтовището, отчитникъ и доставчикъ на хранителни продукти. Съ доставката на питателна, доброкачествена и чиста храна, съ грижитѣ си за домакинството на лѣтовището изобщо той трѣбва да покаже, че служи и подпомага добросъвестно неговото дѣло.

Готвачътъ до голѣма степенъ трѣбва да се съобразява съ вкусоветѣ на децата и да се стреми да ги нагажда и развива къмъ приготвенитѣ храни. Затова той трѣбва да е способенъ и школуванъ и да умѣе да поддържа извнредно голѣма чистота въ кухнята, сждоветѣ, храната и самъ да бжде чистъ.

Лѣтовището трѣбва да има нужното число прислужници и чистачи — жени и мъже. Едно модерно лѣтовище, за да постигне поставенитѣ си задачи, трѣбва да поддържа пълна чистота, хигиена и естетика въ всѣко отношение. Прислужницитѣ трѣбва да сж школувани, честни и морални, защото тѣ сж въ контактъ съ децата и сж имъ въ услуга въ всѣко време.

Лѣтовището трѣбва да си обзаведе малка аптечка съ нужнитѣ медикаменти и преврзочни материали, а така сжщо и изолационна стая.

За нуждитѣ на физическото възпитание, игритѣ, забавитѣ и лѣснитѣ съ децата, лѣтовището трѣбва да си набави нужния и постояненъ комплектъ отъ гимнастически и игрални помагала и уреди, грамофонъ съ усилвачъ за игри и маршове, сбирки отъ пѣсни и маршове, които ще се изучаватъ.

За поддържане на духовнитѣ нужди и интереси на лѣтовницитѣ трѣбва обязательно да се организира детска библиотека и читалня при лѣтовището. Организацията, уредбата, използването на библиотеката и читалнята може да става отъ самитѣ деца.

Съчетани всички тия условия при организацията на едно лѣтовище, ние вѣрваме, че както всички обществени въпроси, засѣгащи интереситѣ на българския народъ и българското дете, така тоя за детскитѣ лѣтовища ще се изнесе отъ народния учител съ присжщата му преданостъ, идеализъмъ и ентузиазъмъ и ще даде благодатни резултати за младитѣ генерации.

Ив. Деневъ.

ВОДНИ СЪСТЕЗАНИЯ

Българскиятъ Народенъ Морски Сговоръ—Софийски клонъ уреди въ недѣля 22. IV. сутринта, плувни състезания между младежитѣ отъ столичнитѣ срѣдни училища. Състезания се произведоха въ басейна на Софийскитѣ минерални бани. Присжствува многобройна, но отбрана спортна публика. Резултатитѣ сж следнитѣ.

100 м. рибно (Кроулъ)

- I. Максъ Станишевъ II м. г. 1м. 10'8 с.
- II. Атанасовъ Емилъ I м. г. 1м. 13'8 с.
- III. Стефановъ Драгомиръ I м. г. 1м. 15'8 с.

50 м. рибно (Кроулъ)

- I. Стефановъ Драгомиръ I м. г. 33 с.
- II. Статевъ Илия II м. г. 35 с.
- III. Станишевъ Мих. III м. г. 36'2/10

100 м. жабно (Брустъ)

- I. Шумковъ Любомиръ I м. г. 1м. 37'6/10 с.
- II. Левчо Петровъ III м. г. 1м. 44'3/10 с.

50 м. жабно (Брустъ)

- I. Шумковъ Любомиръ I м. г. 43 2/10 с.
- II. Димитровъ Боянъ III м. г. 44 9/10 с.
- III. Левчо Петровъ III м. г. 45 2/10 с.

100 м. грѣбъ

- I. Мариновъ Асенъ I м. г. 1м. 38'3/10 с.
- II. Шутъ Илия I м. г. 2м. 7 с.

50 м. грѣбъ

- I. Димитровъ Боянъ III м. г. 46'7/10 с.
- II. Левчо Петровъ III м. г. 47'4/10 с.
- III. Станчевъ Илия II м. г. 49 с.

Щафета

Тимът на I м. г. Атанасовъ, Мариновъ, Шумковъ, Стефановъ.

Тимът на III м. г. Димитровъ, Станишевъ, Поповъ, и Димовъ.

Iви се класира тимът на I м. г. при време 3 м. 21⁸/₁₀ с.

При III м. г. при време 3 м. 50²/₁₀ с.

Водна топка

Накрай се произведе състезание на водна топка между тимоветъ на I м. г. и III м. г. Резултатътъ отъ това състезание е 2:0 за I мъжка гимназия, които бѣха по-добри и по-съобразителни.

Накрай дължимъ да подчертаемъ, че за организирането на тия състезания е положилъ усилия и ръководителътъ на сжщитъ г. инж. Даракчиевъ съ помощника си Марко Аджаровъ. Въ най-скоро време Б.Н.М.С. Софийски клонъ, ще уреди студентски състезания и дамски такива. За последнитъ се правятъ специални приготовления и вѣрваме да бждатъ най-добре организирани презъ сезона.

ПЛУВНИТЪ СЪСТЕЗАНИЯ НА БЪЛГАРСКИЯ НАРОДЕНЪ МОРСКИ СГОВОРЪ—СОФИЙСКИ КЛОНЪ ЗА ЗИМНО МАЙСТОРСТВО.

На 25. II. т. г. въ голѣмия басейнъ при Софийската минерална баня Българскиятъ Народенъ Морски Сговоръ — Софийски клонъ уреди плувни състезания за зимно майсторство; салонътъ на басейна е украсенъ съ зеленина и палми, които го правятъ още по-привлекателенъ. Още отъ 9 часа публиката започва да пълни салона и нетърпеливо очаква започването на състезанията.

Последнитъ започнаха въ 10¹/₂ ч. при следната програма и постижения:

1. Митко Станишевъ 9 годишенъ направи демонстрация на рибно плуване, възнаграденъ отъ публиката съ бурни ръкоплѣскания.

2. 100 м. Кроулъ (Рибно)

1. Максъ Станишевъ —	1м. 10 сек.
2. Асенъ Савовъ —	1м. 13 сек.
3. Емануилъ Атанасовъ —	1м. 15 сек.

3. 100 м. Брустъ (грдно) пробно.

1. Стефанъ Меншичкѣ —	1м. 26 сек.
2. Д-ръ Стефанъ Филиповъ —	1м. 26 сек.
3. Георги Гайдарджиевъ —	1м. 31 сек.
4. Надзирателътъ на басейна Атанасъ Богдановъ направи нѣколко много красиви скокове.	

5. 50 м. Кроулъ (Рибно).

1. Михаилъ Станишевъ 14 год. —	37 сек.
2. Алексѣ Хвърлевъ 16 год. —	40 сек.

6. 200 м. Кроулъ (Рибно)

1. Асенъ Савовъ —	3м. 4 сек.
2. Любомиръ Шумковъ —	3м. 10сек.

7. 100 м. Гръбъ.

1. Д-ръ Стефанъ Филиповъ —	1м. 43 сек.
2. Асенъ Мариновъ —	1м. 43 сек.

Накрай се направи демонстрация за спасяване на давящи се, придружени съ обяснения отъ ръководителя на състезанията г. Инж. Даракчиевъ.

За доброто изнасяне на състезанията трѣбва да се благодари на ръководителя на сжщитъ г. Инж. Даракчиевъ и неговия помощникъ г. Марко Аджаровъ.

Сжщо така едни отъ виновницитъ за изнасянето на състезанията сж и столичниятъ помощникъ кметъ г. Иосифчевъ и управителътъ на банитъ г. Пъндевъ.

Състезанията се произведоха при образцовъ редъ и строга дисциплина. На сжщитъ присъствуваха надъ 500 души отбрана спортна публика.

Българскиятъ Народенъ Морски Сговоръ — Софийски клонъ е решилъ да организира тази година и гребния спортъ въ София, като за целта ще назначи за ръководителъ за сжщия спортъ познатия между спортиститъ г. Берберовъ.

На сжщия е възложено да проучи околноститъ на София и определи най-подходящо мѣсто за упражнение на горния спортъ.

За сжщата целъ ще бждатъ построени 5 спортни лодки (русалки).

За 22. т. м. сж опредѣлени да се състоятъ състезанията на ученицитъ отъ срѣднитъ училища. Подготовката на сжщитъ е започнала въ басейна на градскитъ бани.

Записванията продължаватъ. Въ сжщия день ще се състоятъ и състезания за възрастни, свободенъ стилъ, като за награди сж опредѣлени много оригинални подаръци.

Къмъ срѣдата на май ще се състоятъ дамскитъ плувни състезания. Тренировкитъ на дамитъ вървятъ усилено.

Шампионата на Япония. Съобщаватъ отъ Токио, че състезанията за първенство, които се смѣтатъ и като подготовка за олимпиадата, додоха резултатитъ:

100 м. Кроулъ —	Тоида	1 м. 0'8 с.
200 м. " —	"	2 м. 13 с.
400 м. " —	Нима	4 м. 52'2 с.
800 м. " —	"	10 м. 16 с.
100 м. Гръбъ —	Исиварда	1 м. 13'2 с.
200 м. Гръдно —	Акки	2 м. 51'2 с.

Новия свѣтовенъ рекордъ на щафетно плуване — свободенъ стилъ 4×100. На състезанията въ единъ отъ басейнитъ на Ротердамъ, единъ дамски сборенъ тимъ е счупилъ свѣтовния рекордъ на щафетно плуване (4×100). Новиятъ рекордъ е равенъ на 4 м. 33'3 сек. Гандевъ.

ОФИЦИАЛЕНЪ ОТДѢЛЪ.

ИЗЪ ЖИВОТА И ДЕЙНОСТЪТА НА БЪЛГАРСКИЯ НАРОДЕНЪ МОРСКИ СГОВОРЪ.

— На 19. априлъ, Варненскиятъ клонъ устрои сказка, четена отъ зап. полковникъ Дървинговъ на тема: „Влиянието на морската мощъ върху историята на България“. Сказката биде изслушана съ голѣмъ интересъ. Тя представлява цененъ приносъ къмъ нашата морска история. Г-нъ Дървинговъ е първиятъ, който систематизира и подбра исто-

рическитъ факти, свидетелстващи за преценката давана отъ нашитъ прадѣди за морето. Поукитъ и изводитъ на сказката даватъ пълна иллюстрация за причинитъ на днешното състояние на държавата ни и сж отъ голѣмъ интересъ за запознатитъ съ въпроса.

— Отъ 25. мартъ до 8. априлъ легионитъ

отъ Търновския клонъ уредиха своята пропагандна седмица. Изнесени сж били рефератитѣ: „Дунавъ“, „Черно море“ и „Плуване“. Референтичи сж били legioneri отъ секциитѣ при тритѣ гимназии въ града. Председателъ на клона, г. полковникъ Радевъ, е присъствувалъ лично на рефератитѣ, като при свършването на последния рефератъ е насърчилъ младитѣ legioneri въ служба на отечеството чрезъ родолюбивитѣ идеи на Б.Н.М.С. Пропагандната седмица е била завършена на 1. априлъ (Връбница) съ една внушителна манифестация на всички legioneri. Повече отъ 120 души legioneri и legioneri на чело съ военната музика, отпущната имъ за целта, се отправили на църква, а следъ това предъ девическата гимназия, кждето сж завършили тържеството съ речъ отъ legionera Русковъ, ученикъ отъ VIII кл.

— Г. У. Т. въ заседанието отъ 4. априлъ утвърди управителнитѣ тѣла на клоноветѣ както следва:

В. Търново: Председателъ полковникъ Т. Радевъ, началникъ на гарнизона; подпредседателъ П. Парашкевовъ, директоръ на търговската гимназия; секретаръ Иванъ Н. Деневъ, учител; касиеръ Иванъ Нанковъ, банковъ чиновникъ; съветници: Григоръ Христовъ, директоръ на мъжката гимназия, Д-ръ Б. Недковъ, учил. лѣкаръ и Кап. Хараламбиевъ, зав. водния спортъ; Ст. Тенекджиевъ, адвокатъ. Контролна комисия: председателъ Коста Атанасовъ и членове: Маринъ Ганевъ и Б. Братовановъ, жболѣкаръ.

Горна Орѣховица. Председателъ Д-ръ Т. Димитровъ; подпредседателъ Иванъ Ламбриновъ, сек-

ретаръ Константинъ Петровъ, касиеръ Димитъръ Григоровъ и членъ Ан. Георгиевъ; запасни: Ал. Поповъ, Иванъ Недевъ, Контролна комисия: Никола Михайловъ, Иванъ Стратевъ и Христо Трайковъ.

Видинъ. Председателъ Димитъръ Стояновъ, директоръ на гимназията; подпредседателъ Кузманъ Йосифовъ, учител въ гимназията; секретаръ Робертъ Димитровъ, Касиеръ: Бенционъ Л. Арие, търговецъ и домакинъ Борисъ Димитровъ, гимназ. учител; съветници: подпоручикъ Поповъ и Никола Балкански. Контролна комисия: председателъ Николай Николаевъ, и членове: Д-ръ Петъръ Симовъ, подполковникъ Игнатовъ, Д-ръ Алекс. Петровъ, и Натанъ Алшехъ, търговецъ.

Горна Джумая. Председателъ полковникъ Никола Недевъ; секретаръ-касиеръ Борисъ Д. Бояджиевъ, мирови съдия; домакинъ Цвѣтко Тасевъ, съветникъ Д-ръ Илия Ципушевъ и Любенъ Патроневи, членъ. Контролна комисия: Спасъ Найденовъ, Стефанъ Николовъ и Константинъ Григоровъ.

— Излѣзе отъ печатъ и се пушна въ продажба издадената отъ Гл. Упр. Тѣло книжка „Уставъ и правилници на международната любителска плувна федерация“. Съ нея се запълва една празнота, която отдавна се чувствуваше въ плувния спортъ. Въ книгата сж дадени правилата по плуване, скачане и водна топка. Скоковетѣ сж придружени съ обяснителни скици и представляватъ необходимъ нарѣчникъ за всички спортисти. Книгата може да се достави отъ Главното Управително Тѣло срещу 25 лева.

В. И.

НОВИНИ

Съ особено задоволство е посрещнато въ Германия решението за установяване на една „плаваща хижа“ въ Хамбургското пристанище. За тая целъ ще бжде преобразуванъ стариятъ вѣтроходенъ корабъ „Pellwogt“, който ще побира 500 младежи. Мѣстото му ще бжде до голѣмия „презморски“ кей, тъй че пребиваващитѣ тамъ гости да могатъ всѣки мигъ отблизо да следятъ живота и кипящата работа въ грамадното пристанище. Мисълта за една такава „плаваща младежка хижа“ е съвсемъ нова и това ще бжде първата отъ този родъ. Горниятъ подъ на кораба ще служи за разходки и дневенъ престой, а въ долния катъ ще се намиратъ спалнитѣ, библиотека, читалня и голѣмъ салонъ. Тукъ ще се помѣщава и жилището на „хижния капитанъ“. Освенъ това „корабътъ — хижа“ ще има специално помѣщение за 200 велосипеди. „Новиятъ плаващъ младежки домъ“ ще носи името на нѣмския писателъ Горхъ Фокъ, а освещаванета му е насрочено за 8 априлъ. Създаването на тоя „корабъ — младежки домъ“ показва още веднажъ съ какво усърдие се работи въ Германия за укрепване и усиляване обича та къмъ морето у бждещето поколение. Нека въ това отношение случаетъ ни служи за примѣръ и нека се удвоятъ и у насъ всички усилия въ тази насока.

Германската Леванте Линия, която обслужва и нашитѣ черноморски пристанища, въ интереса на нѣмско-румънскитѣ търговски сношения ще обслужва и тая година дунавскитѣ румънски пристанища. Въпрѣки, че такситѣ въ дунавскитѣ

пристанища сж доста високи, Леванте Линия е решила да поддържа редовно тия линии.

† Н. В. Ракитинъ. На 2. май сутринта при пжтуване съ влака е станалъ жертва на нещастенъ случай въ единъ тунелъ между станциитѣ Реброво и Курило известниятъ нашъ поетъ и писателъ Николай В. Ракитинъ на 49 годишна възраст. Въ неговото лице нашата млада култура губи единъ отъ най-самобитнитѣ си представители. Покойниятъ бѣше единъ отъ най-виднитѣ ни читалищни дейци и радатели за премахване на пропастьта между интелигенцията и народа. Като писателъ и поетъ той бѣше много добъръ познавачъ на народа ни, неговия битъ и на нашата природа, която възпѣ въ възторжени пѣсни. Сжщо така голѣма любовъ отдаде той на родното море и Дунава, което проличава особно отъ обстоятелството, че единственъ той отъ нашитѣ поети имъ е посветилъ по една специална сбирка, „Черноморско лѣто“ и „Дунавски сонети“. Той бѣше и редовенъ сътрудникъ на списанието ни. Като такъвъ и съ поменатитѣ си две сбирки той се явява като голѣмъ ревнителъ на морската идея, който допринесе много за нейното популяризиране у насъ. Въ идния брой ще посветимъ специална статия на неговото дѣло.

Редакцията изказва своитѣ искрени съболезнования на близкитѣ на покойния, на върховната читалищна управа и на писателския съюзъ за тежката загуба.

Миръ на праха му!

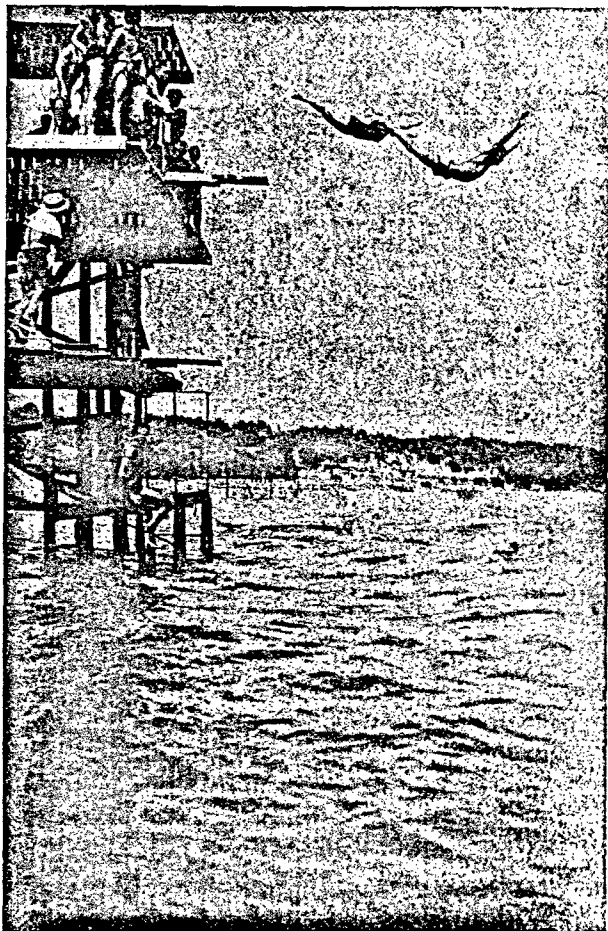
„Морски Сговоръ.“

ВАРНА

ЦАРИЦАТА НА ЧЕРНО МОРЕ, —
НАЙ-КРАСИВИЯТЪ КУРОРТЪ
ВЪ ЮГО-ИСТОЧНА ЕВРОПА

ВАРНА

Най-модерни бански съоръжения за студени и топли морски бани. Модерно казино въ морската градина, срещу банитѣ, съ първокласенъ ресторантъ и дансингъ на открито.

Красиви околности. Разходки и екскурзии по сухо и по море до близкитѣ околности, както и до Царградъ.

Всички видове спортъ — развлечения: театри, кинематографи, тенисъ клубъ, морски тържества.

Голѣми музикални тържества въ началото на м. августъ съ участие на най-виднитѣ български артисти. Презъ сезона гостуватъ народния драматически театъръ и народната опера.

Условия на живота най-износни.

Първостепенни хотели отъ 60 до 150 лв. легло.

Частни квартири отъ 1000—4000 лева за стая съ две легла за месеца.

Обѣдъ или вечеря въ първокласни ресторанти отъ 40—60 лв.

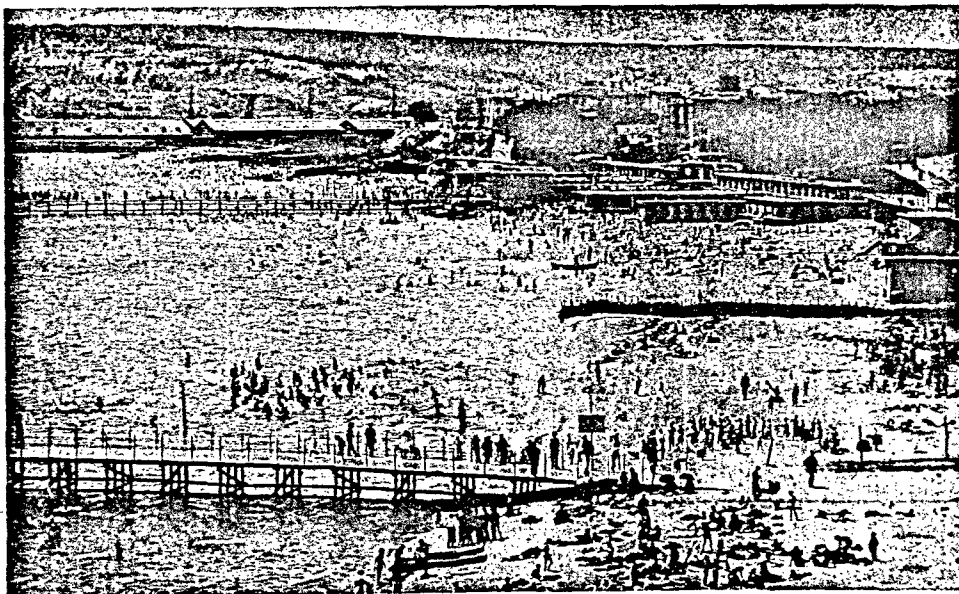
Въ второстепенни ресторанти се получава здрава и изобилна храна на по-ниска цена.

Табълъ д'отъ отъ 100—120.

Лѣтовна такса и карта за целия сезонъ 20 лв.

Такса за банитѣ:

1. Студени бани	I класа кабина	10 лв.
	II " "	5 лв.
2. Топли бани	I класа кабина	30 лв.
	II " "	20 лв.
Басейнъ		15 лв.

Отъ 15. юний до 15 септемврий лѣтовниците се ползватъ съ 25% намаление по българскитѣ държавни желѣзници.

Бюрото за лѣтовници при общината въ приморската градина разполага съ пълненъ списъкъ на квартири, дава всички сведения и настанява лѣтовниците на квартири безъ възнаграждение.

**ОТНАСЯЙТЕ СЕ ЗА
ВСИЧКО ДО БЮРОТО
ЗА ЛѢТОВНИЦИ.**

БЪЛГАРИ, ПЪТУВАЙТЕ ПО МОРЕ!

Българско Търговско Параходно Дружество — Варна.

Използвайте дружествените параходи, за да получите възможността да се полюбувате на морето!

Със параходите на Българското Търговско Параходно Дружество можете да направите пътувания, които да Ви оставят мили неизличими спомени. Вие ще опознаете крайбрежието и ще вкусите от прелестите на близкия изток, чаровете на които привличат хиляди и хиляди туристи от всички краища на света.

Дружеството поддържа три редовни линии:

- а. Крайбрежна: Варна—Бѣла—Месемврия—Анхиало—Созополъ—Бургасъ—Кюприя—Василико—Ахтополъ и обратно;—два пъти седмично.—Отъ 15. Юний до 15. Септемврий директни съобщения Бургасъ—Варна и обратно, специално за курорта.
- б. Пирейска: Варна—Бургасъ—Цариградъ—Пирея—Хиосъ—Метелинъ и обратно—два пъти въ месеца.
- в. Александрийска: Варна—Бургасъ—Цариградъ—Родосъ—Палестина—Александрия—Портъ-Сайдъ—Островъ Кипръ—Пирея и обратно—два пъти въ месеца.

При групови пътувания Дружеството прави намаления на тарифите си отъ 30 до 50% (но не и върху храната).

Особенъ интересъ представлява пътуването до Александрия, което се извършва съ луксозните и бързоходни параходи „Бургасъ“ и „Царь Фердинандъ“.

ОБИКНОВЕННИ ЦЕНИ БЕЗЪ ХРАНА:

За Александрийския рейсъ:

Отиване и връщане	I класа . .	лв. 8000
	II класа . .	лв. 6000
	III класа . .	лв. 4000

За Пирейския рейсъ:

Отиване и връщане	I класа . .	лв. 5000
	II класа . .	лв. 4600
	III класа . .	лв. 2000

За крайбрежния рейсъ:

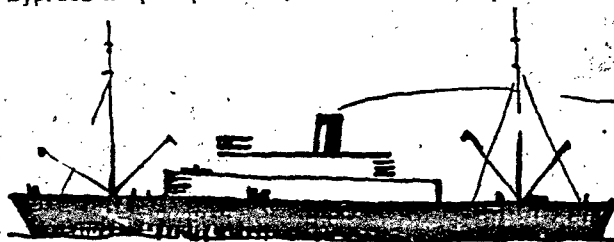
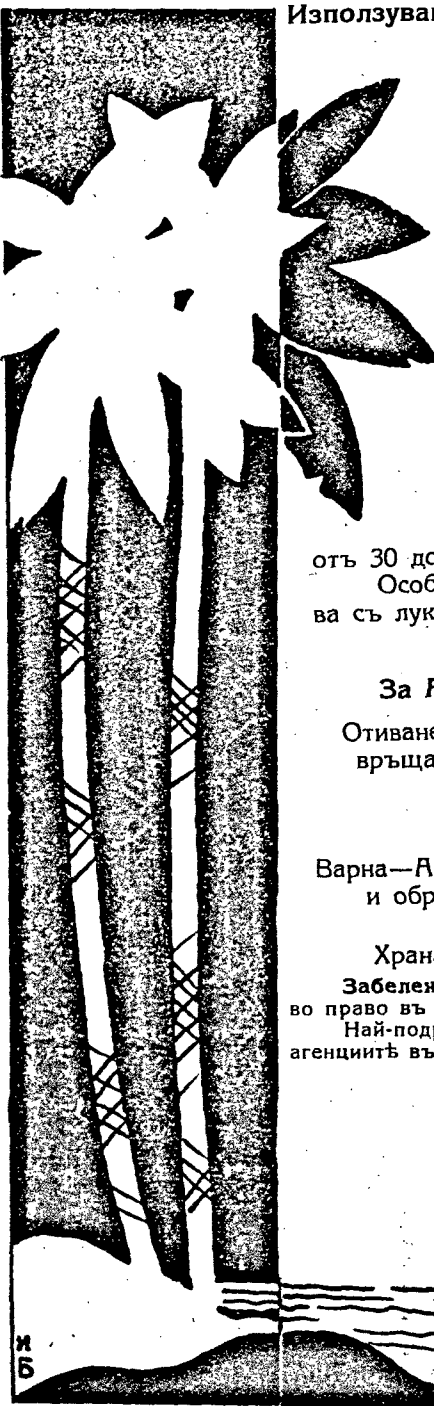
Варна—Ахтополъ и обратно	I класа . .	лв. 680	Варна—Бургасъ и обратно	I класа . .	лв. 400
	II класа . .	лв. 540		II класа . .	лв. 300
	III класа . .	лв. 360		III класа . .	лв. 200

Храна по лв. 150 на день за I и II класа, за българското крайбрежие.

Забележка: Свърхъ горните такси за пътничките билети се събиратъ допълнително кейво право въ Варна и Бургасъ по 15 лв., а въ малките крайбрежни пристанища по 5 лв. на лице.

Най-подробни сведения, относно всичко, което интересува пътуващите, се получаватъ отъ агентите въ Варна и Бургасъ и крайбрежните, а също и отъ Дирекцията.

2—10

СЪДЪРЖАНИЕ: 1. Културно етнографското значение на нашата черноморска област отъ Хр. Вакарелски; 2. Потеклото на гагаузите отъ А. И. Мановъ; 3. Военниятъ флотъ като стражъ на родните интереси отъ Пр. Пампуловъ; 4. Първите изстрели, разказъ отъ А. Зернинъ (преводъ); 5. † Ив. Стояновъ отъ В. Гочевъ; 6. Една вечеръ въ Созополъ отъ П. Маргинъ; 7. Докладъ за В. Търновското морско лѣтовище презъ 1931 и 1932 г. отъ Ив. Деневъ; 8. Морски спортъ; 9. Официаленъ отдѣлъ; 10. Новини.